

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

ПОЛПШЕННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ
ЕТАПІ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав: студент VI курсу, групи 672-4
денної форми навчання
спеціальність 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»
Федоряк А.В. _____

Керівник:
професор кафедри фінансів і кредиту
Островська Наталія Степанівна _____

До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № ____ від _____ 2023 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.

Чернівці – 2023

АНОТАЦІЯ

Федоряк А.В. Поліпшення кредитної діяльності комерційних банків України на сучасному етапі. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича. Чернівці. 2023. 60 с.

У кваліфікаційній роботі розглянуто сутність та основні поняття кредитної діяльності комерційного банку, надано характеристику основних складових кредитної діяльності комерційного банку, визначено процес формування та особливості кредитної політики комерційних банків у контексті дотримання законодавчих вимог, охарактеризовано методичні основи оцінки кредитної діяльності комерційних банків, досліджено сучасний стан і основні тенденції розвитку банківської системи України, оцінено кредитну діяльність комерційних банків України (на прикладі АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк»), охарактеризовано проблеми кредитної діяльності комерційних банків України на сучасному етапі (на прикладі АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк»), проведено аналіз кредитних ризиків діяльності комерційних банків (на прикладі АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк»), визначено напрями поліпшення кредитної діяльності комерційних банків України з урахуванням світового досвіду та економічно обґрунтовано запропоновані заходи.

Ключові слова: банківська система, кредитна діяльність, процентний дохід, ефективність.

ANNOTATION

Fedoryak A.V. Improvement of credit activities of commercial banks of Ukraine at the current stage. – Manuscript.

The qualification paper examines the essence and basic concepts of the credit activity of a commercial bank, provides a description of the main components of the credit activity of a commercial bank, defines the process of formation and features of the credit policy of commercial banks in the context of compliance with legal requirements, characterizes the methodological bases for evaluating the credit activity of commercial banks, investigates the current state and the main trends in the development of the banking system of Ukraine, the credit activity of commercial banks of Ukraine was evaluated (on the example of JSC "Sens Bank" and JSC "Credo Bank"), the problems of credit activity of commercial banks of Ukraine at the current stage were characterized (on the example of JSC "Sens Bank" and JSC "Credo Bank"), an analysis of the credit risks of commercial banks was carried out (on the example of JSC "Sens Bank" and JSC "Credo Bank"), directions for improving the credit activity of commercial banks of Ukraine were determined, taking into account world experience, and the proposed measures were economically substantiated.

Keywords: banking system, credit activity, interest income, efficiency.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ А.В. Федоряк
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	5
1.1. Сутність та основні поняття кредитної діяльності комерційного банку.....	5
1.2. Основні складові кредитної діяльності комерційного банку.....	8
1.3. Функціонування та особливості кредитної політики комерційних банків у контексті дотримання законодавчих вимог.....	17
1.4. Методичні основи оцінки кредитної діяльності банків.....	20
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	23
2.1. Дослідження сучасного стану і основних тенденцій розвитку банківської системи України	23
2.2. Оцінка кредитної діяльності комерційних банків України (на прикладі АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк».).....	30
2.3. Характеристика проблем кредитної діяльності комерційних банків України на сучасному етапі (на прикладі АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк».).....	34
Висновки до розділу 2.....	39
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ..	40
3.1. Напрями поліпшення кредитної діяльності комерційних банків України з урахування зарубіжного досвіду.....	40
3.2. Економічне обґрунтування запропонованих заходів.....	50
Висновки до розділу 3.....	54
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57

ВСТУП

За умов економічної та політичної нестабільності в Україні виникла потреба вдосконалення банківського кредитування.

Кредитна діяльність є однією з найважливіших функцій банківської системи. Вона дозволяє банкам отримувати прибуток, а також сприяє розвитку економіки країни.

Успішна кредитна діяльність комерційних банків України залежить від багатьох факторів, зокрема, від дотримання вимог законодавства, якості кредитного портфеля, а також від ефективності управління кредитними ризиками.

На сьогоднішній день, кредитна діяльність комерційних банків України має ряд проблем, які перешкоджають її ефективному розвитку. Дослідження проблем сучасного стану банківського кредитування – це досить різноманітне явище, яке розглядає та вивчає велика кількість іноземних та вітчизняних науковців. Методологічне підґрунтя стану та розвитку банківського кредитування закладене в роботах таких науковців, як О. Воронкова, М. Житар, Г. Музиченко, В. Глущенко, І. Сало, Р. Павленко, О. Криклій, О. Болдирєв, О. Дзюблюк, Я. Молохова, М. Кужелєв, Л. Примостка. Банківське кредитування в Україні потребує подальших наукових досліджень і розробок. Актуальним є виявлення тих проблем і тенденцій, які нині наявні в кредитних взаємовідносинах банків із позичальниками, а також пошук шляхів удосконалення сучасних форм банківського кредитування.

Метою кваліфікаційної роботи виступає аналіз та оцінка стану кредитної діяльності комерційних банків України, виявлення проблем та розробка шляхів її удосконалення.

Завдання кваліфікаційної роботи:

- а) вивчити сутність та основні поняття кредитної діяльності комерційного банку;
- б) надати характеристику основних складових кредитної діяльності

комерційного банку;

в) вивчити процес формування та особливості кредитної політики комерційних банків у контексті дотримання законодавчих вимог;

г) охарактеризувати методичні основи оцінки кредитної діяльності комерційних банків;

д) дослідити сучасний стан і основні тенденції розвитку банківської системи України;

ж) оцінити кредитну діяльність комерційних банків України (на прикладі АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк»);

з) охарактеризувати проблеми кредитної діяльності комерційних банків України на сучасному етапі (на прикладі АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк»);

к) провести аналіз кредитних ризиків діяльності комерційних банків (на прикладі АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк»);

л) визначити напрями поліпшення кредитної діяльності комерційних банків України з урахуванням світового досвіду;

м) економічно обґрунтувати запропоновані заходи.

Об'єктом роботи виступає сучасний стан та проблеми кредитної діяльності комерційних банків України.

Предметом роботи виступає аналіз кредитної діяльності комерційних банків України (на прикладі АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк») та визначення напрямів її поліпшення.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в роботі вперше проаналізовано стан кредитної діяльності комерційних банків в сучасних умовах, виявлено ключові проблеми на основі аналізу кредитної діяльності АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк» та економічно обґрунтовано запропоновані заходи.

Практична значущість кваліфікаційної роботи полягає в можливості впровадження запропонованих заходів в діяльність комерційних банків щодо удосконалення їх кредитної діяльності в сучасних умовах.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

1.1. Сутність та основні поняття кредитної діяльності комерційного банку

Загальноекономічною причиною появи кредитних стосунків є товарне виробництво. Адже кредит є позикою або боргом. «Вираження сутності кредиту має багато різноманітних відтінків, як мають досить різноплановий характер. Зазначена особливість обумовлює наявність досить великої кількості визначень кредиту, кожне з яких може відображати ту або іншу якість. Деталь або складу кредиту, яка притаманна його структурі, складу учасників, стадіям руху. На основі можна запропонувати наступні підходи до змісту кредиту: зворотній рух вартості; взаємовідносини між позичальником та кредитором; рух платіжних засобів на принципі зворотності; рух позиченої вартості; рух позикового капіталу та ін.» [19, с. 36].

«Тему кредитної діяльності банку широко висвітлено в сучасній економічній літературі економічного напрямку. Розгляд кредитної діяльності також здійснюється у різних аспектах:

- одні дослідники більше уваги надають методиці здійснення кредитних операцій;
- інші розглядають процеси кредитної діяльності у відповідності з банківським або фінансовим менеджментом;
- теж в аспекті мінімізації кредитного ризику банку, інші – з погляду аналізу кредитної діяльності» [22, с. 167].
- У своєму дослідженні економічної природи кредитної діяльності, В.І. Волохов доводить, що кредитні операції не доцільно ототожнювати з кредитною діяльністю, оскільки вони виступають тільки одним із етапів

кредитної діяльності. Дослідник зазначає, що кредитна діяльність банку є комплексним процесом щодо відтворення та реалізації кредитних послуг з метою отримання прибутку [7, с. 114].

На думку О.Д. Вовчак, «кредитна діяльність банку представляє собою систему заходів комерційного банку щодо кредитування його клієнтів, як заходів комерційного банку в сфері кредитування його клієнтів, яку здійснює банк з метою реалізації своєї загальної стратегії на певному проміжку часу» [5, с. 286]. На нашу думку наведене визначення є досить вузьким. Оскільки воно враховує лише кредитування та не враховує інших складових кредитної діяльності.

На думку Л. Толстошеєва «кредитна діяльність банку є сукупність дій, спрямованих на формування необхідних обсягів кредитних ресурсів шляхом залучення коштів фізичних та юридичних осіб, а також розміщення даних ресурсів на кредитному ринку відповідно до загальноприйнятих принципів та встановлених правових норм» [39, с. 5].

Найбільш доцільним вважаємо визначення Я.Р. Петрушко, який зазначає, «що кредитна діяльність банку виступає складником банківської діяльності, яка представляє собою узгоджену та таким чином та стратегічними цілями комплекс внутрішньобанківських процесів та практичних дій, які спрямовані на формування кредитних ресурсів та їх розподіл за контрольованого рівня ризиків з метою отримання прибутку» [22 с. 167].

«Кредитна діяльність із погляду рівня ризиків передбачає почву більш тісного взаємозв'язку інших видів ризиків з кредитним ризиком, особливо тісний взаємозв'язок існує з фінансовими ризиками, формування системи внутрішньо банківських рейтингів, забезпечення удосконалення процедур та регламентів, зокрема децентралізації або централізації прийняття управлінських рішень, встановлення розмірів лімітів (галузевих, портфельних, максимального ризику на одного позичальника, концентрації, максимального періоду кредитування тощо), проведення моніторингу операцій, створення умов для прийняття своєчасних рішень, створення ефективної системи по роботі з

проблемними кредитами. Як вважають дослідники, правильно організована кредитна діяльність банківської установи виступає основоположною базою для ефективного управління кредитними ризиками. За таких умов рівень ризику, як невід'ємна складова будь-якого кредиту мінімізується. Крім того, банківська установа має отримувати прибуток, який би забезпечував стимулювання ат залучення припливу капіталу» [30, с. 129].

Кредитна політика комерційного банку визначає граничні розміри кредитного ризику, а, оскільки вона затверджується на рівні вищого керівництва, тобто кредитна політика обмежується в напрямку проведення операцій підвищеного ризику. «Систематичне забезпечення оптимального рівня кредитного ризику з одночасним досягненням планового рівня прибутку від кредитних вкладень в умовах нестабільності зовнішнього середовища потребує запровадження в комерційних банках науково-обґрунтованої кредитної діяльності, що заснована на достовірності та репрезентативності даних аналізу поточної ситуації та можливих шляхів її розвитку в майбутньому, можливості банківських установ оперативно реагувати на зміни різних чинників,, які здійснюють вплив на стан ринку кредитних послуг» [29, с. 120].

Головною метою кредитної діяльності будь-якої банківської установи є досягнення комерційного зростання за рахунок підвищенню рівня надійності та зміцненню якості кредитного портфеля банківської установи.

Серед основних завдань кредитної діяльності банківської установи слід виділити:

- інвестування кредитних коштів в економічно прибуткові, рентабельні проекти;
- формування високоякісних активів, що сприятиме забезпеченню постійного планового рівня прибутковості;
- розробка та активне впровадження нових кредитних продуктів;
- постійне підвищення якості наданих послуг;
- підвищення та постійне зміцнення конкурентоспроможності на ринку [13, с. 87].

Найбільш пріоритетними завданнями кредитної діяльності банківської установи є:

- високоприбуткове розміщення коштів комерційного банку як у гривнітак і в іноземній валюті;
- забезпечення постійного контролю над структурою кредитного портфеля та його якістю;
- формування кредитного портфелю за рахунок надійних та рентабельних кредитів;
- реалізація заходів для мінімізації кредитних ризиків.

Слід зазначити, що кредитні операції в структурі активних операцій комерційних банків традиційно займають найбільшу питому вагу.

«Така особливість обумовлена тим, що основна властивість капіталу полягає у спрямуванні його у найбільш прибуткові сфери. У більшій частині банків кредитні рахунки становлять не менше половини їхніх загальних активів і забезпечують майже 70% від отриманих ними доходів. В той же час кредитні операції мають найбільший рівень ризикованості серед усіх активних операцій, що підтверджує наявність проблемних кредитів» [28, с. 128].

1.2. Основні складові кредитної діяльності комерційного банку

Кредитна діяльність комерційного банку є однією з найважливіших складових його діяльності. Вона полягає в наданні коштів позичальникам на умовах строковості, повернення, платності та забезпеченості. Кредитна діяльність є джерелом доходів банку, а також сприяє розвитку економіки країни.

Основними складовими кредитної діяльності комерційного банку є:

- кредитна політика - це система принципів, правил та процедур, які визначають порядок здійснення кредитної діяльності банку. Кредитна політика розробляється банком самостійно та затверджується його вищим органом

управління.

- кредитний процес - це сукупність дій, які здійснюються банком у процесі надання кредиту. Кредитний процес включає такі етапи:

- оцінка кредитоспроможності позичальника;
- укладання кредитного договору;
- видавання кредиту;
- контроль за використанням кредиту;
- погашення кредиту.

Кредитний портфель - це сукупність усіх наданих банком кредитів. Кредитний портфель характеризується такими параметрами, як обсяг, структура, якість та ризикованість.

Кредитна діяльність комерційного банку регулюється законодавством України, а також нормативними актами Національного банку України.

Нижче наведено більш детальний опис основних складових кредитної діяльності комерційного банку.

Кредитна політика банку має такі основні цілі:

- забезпечення фінансової стабільності банку;
- збільшення прибутковості банку;
- сприяння розвитку економіки країни.

Кредитна політика банку повинна відповідати таким принципам:

- обережність;
- вибірковість;
- диверсифікація;
- відповідальність.

Кожен етап кредитного процесу має важливе значення для забезпечення ефективності та безпеки кредитної діяльності банку.

Оцінка кредитоспроможності позичальника є найважливішим етапом кредитного процесу. Вона дозволяє банку визначити, чи має позичальник достатньо коштів для погашення кредиту.

Для оцінки кредитоспроможності позичальника банк використовує такі

методи:

- аналіз фінансового стану позичальника;
- аналіз галузі, в якій працює позичальник;
- аналіз особистих якостей позичальника;
- укладання кредитного договору.

Кредитний договір є юридичною основою кредитних відносин між банком та позичальником. Він повинен містити такі основні умови:

- суму кредиту;
- термін кредитування;
- процентну ставку;
- заставу;
- порядок погашення кредиту.

Видача кредиту здійснюється банком після підписання кредитного договору.

Банк здійснює контроль за використанням кредиту позичальником. Це дозволяє банку вчасно виявити можливі порушення умов кредитного договору.

Позичальник зобов'язаний погасити кредит у встановлений договором строк.

Кредитний портфель банку є важливою характеристикою його фінансового стану. Він характеризує обсяг, структуру, якість та ризикованість кредитів, наданих банком.

Банк повинен постійно аналізувати свій кредитний портфель, щоб своєчасно виявити та усунути можливі проблеми.

Кредитна діяльність є складним і відповідальним процесом. Комерційні банки повинні постійно удосконалювати свою кредитну політику та процедури, щоб забезпечити ефективність і безпеку цієї діяльності.

«Для більш зрозумілого освітлення організації управління кредитного процесу банку між банком та кредитором на рис. 1.2 зображено етапи кредитування між потенційним клієнтом та банківською установою. Згідно рис. 1.2 загальна схема руху кредитної документації та прийняття рішення надання

кредиту представляє 6 рівнів обігу» [14, с.242].

«Операційний відділ (відділ кредитного супроводження) оформляє відповідні документи і забезпечує складання та надсилання розпоряджень про видачу кредиту позичальнику» [11].

Рис. 1.1. Логічна схема підпорядкованості базових понять кредитної діяльності банківської установи

Джерело: [18, с. 277].

«Система поділяється на складові частини – етапи процесу кредитування, що взаємодіють між собою та реалізують певну операцію, яка необхідна для досягнення поставленої мети. Серед українських вчених немає єдиної думки щодо кількості та суті етапів кредитного процесу, деякі з них виділяють лише 5 етапів, інші більш конкретизують, виділяючи 6 етапів кредитування» [12, с. 85]. Чим ширше та ретельніше розкрити загальний процес кредитування, тим ефективніше реалізується призначення кредиту. Тому в систему «Кредитне обслуговування клієнтів банку» доцільно включити 7 підсистем. У межах кожної підсистеми взаємодіють окремі елементи, які є невід’ємною частиною системи [27, с. 319].

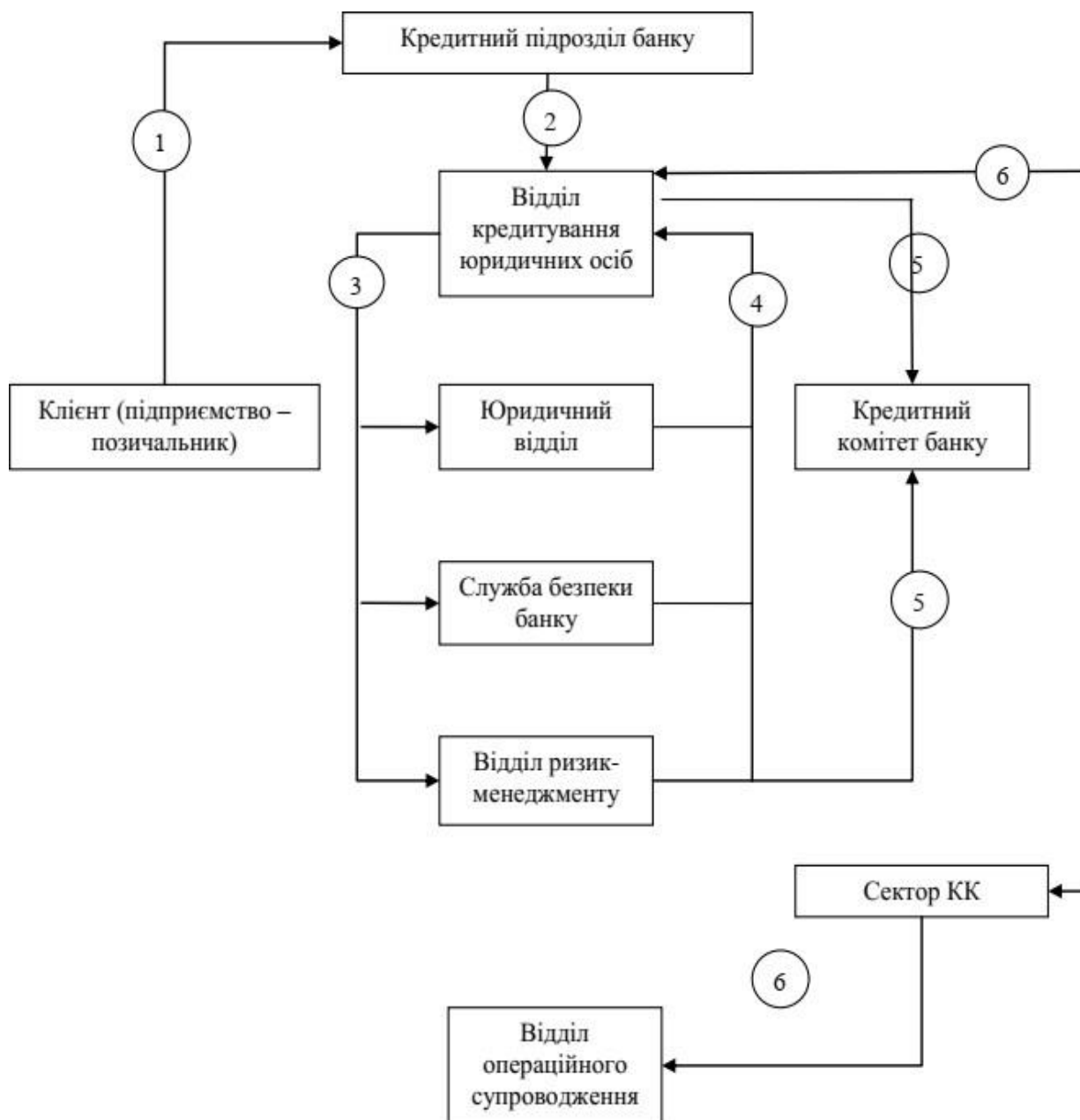

Рис. 1.2 . Загальна схема руху кредитної документації на етапі ухвалення рішення щодо надання кредиту

Джерело: [14, с. 242].

Кожна операція банку повинна бути структурована, також мати законодавчо підкріплені дані. Основні законодавчі акти, які регулюють регламент дій та правильність видачі кредитів, представлені на рис. 1.3 [14, с.244].

Банківське кредитування складається з ряду етапів, які представлено на

рис. 1.3.

Відповідно до рис. 1.3 «на попередньому етапі банківського кредитування здійснюється залучення клієнта і первинний контакт з позичальником. На цьому етапі позичальник звертається до банку з обґрунтованим клопотанням (зверненням) на одержання кредиту, у якому міститься прохання щодо надання банком кредиту, зазначають суму, вид, цільове призначення кредиту, термін користування кредитом, забезпечення та максимальну процентну ставку» [34, с. 186].

«Одним із прикладів оптимізації управління кредитним обслуговуванням клієнтів банку є кваліфікованість співробітників банку та інформованість клієнтів, що займає одне з найголовніших місць. Сьогодні права споживачів фінансових послуг захищені законом. Одна з головних новацій закону -- обов'язкове розкриття інформації про реальну вартість фінансових продуктів і послуг» [14, с. 244].

Рис. 1.3. Етапи процесу кредитної діяльності банку Джерело: [34, с. 186]

Процес управління кредитною діяльністю банків показано на рис. 1.4.

Як бачимо на рис. 1.4, процес здійснення управління кредитною діяльністю банків має 8 етапів.

Метою програми дій з управління кредитною діяльністю банку є забезпечення ефективності та безпеки кредитної діяльності банку.

Завданнями програми дій є:

- розробка та впровадження ефективної кредитної політики банку;
- організація ефективного кредитного процесу;
- моніторинг кредитного портфеля банку.

Програма дій складається з наступних етапів:

- розробка кредитної політики;

На першому етапі програми розробляється кредитна політика банку. Кредитна політика визначає основні принципи, правила та процедури, які регулюють кредитну діяльність банку.

Кредитна політика банку повинна відповідати таким вимогам:

- обережність;
- вибірковість;
- диверсифікація;
- відповідальність.

На другому етапі програми організується ефективний кредитний процес. Кредитний процес – це сукупність дій, які здійснюються банком у процесі надання кредиту.

Кредитний процес повинен бути організований таким чином, щоб забезпечити ефективність та безпеку кредитної діяльності банку.

На третьому етапі програми здійснюється моніторинг кредитного портфеля банку. Моніторинг кредитного портфеля дозволяє банку вчасно виявити та усунути можливі проблеми.

На першому етапі програми розробляється кредитна політика банку. Кредитна політика банку повинна містити такі розділи:

- цілі кредитної діяльності;
- принципи кредитної діяльності;

- правила кредитної діяльності;
- процедури кредитної діяльності.

Розробка кредитної політики банку здійснюється спеціальною комісією, до складу якої входять представники всіх підрозділів банку, які відповідають за кредитну діяльність.

На другому етапі програми організується ефективний кредитний процес. Кредитний процес повинен включати такі етапи:

- оцінка кредитоспроможності позичальника;
- укладання кредитного договору;
- видача кредиту;
- контроль за використанням кредиту;
- погашення кредиту.

Для кожного етапу кредитного процесу повинні бути розроблені відповідні процедури.

На третьому етапі програми здійснюється моніторинг кредитного портфеля банку. Моніторинг кредитного портфеля включає такі заходи:

- аналіз фінансового стану позичальників;
- аналіз кредитного портфеля за видами кредитів;
- аналіз кредитного портфеля за регіонами;
- аналіз кредитного портфеля за галузями.

Моніторинг кредитного портфеля здійснюється спеціальним підрозділом банку, який відповідає за кредитний аналіз.

Реалізація програми дій з управління кредитною діяльністю банку здійснюється за такими напрямками:

- освітня робота;
- впровадження нових технологій;
- покращення мотивації працівників.

Освітня робота спрямована на підвищення кваліфікації працівників, які відповідають за кредитну діяльність банку.

Впровадження нових технологій дозволяє автоматизувати деякі етапи

кредитного процесу, що підвищує його ефективність.

Покращення мотивації працівників сприяє підвищенню якості кредитного аналізу та зниження ризиків кредитної діяльності.

Очікувані результати

Реалізація програми дій з управління кредитною діяльністю банку дозволить досягти таких результатів: підвищення ефективності кредитної діяльності банку; зменшення ризиків кредитної діяльності банку; покращення якості кредитного портфеля банку.

Повна програма дій з управління кредитною діяльністю банку є необхідним інструментом для забезпечення ефективності та безпеки кредитної діяльності банку.

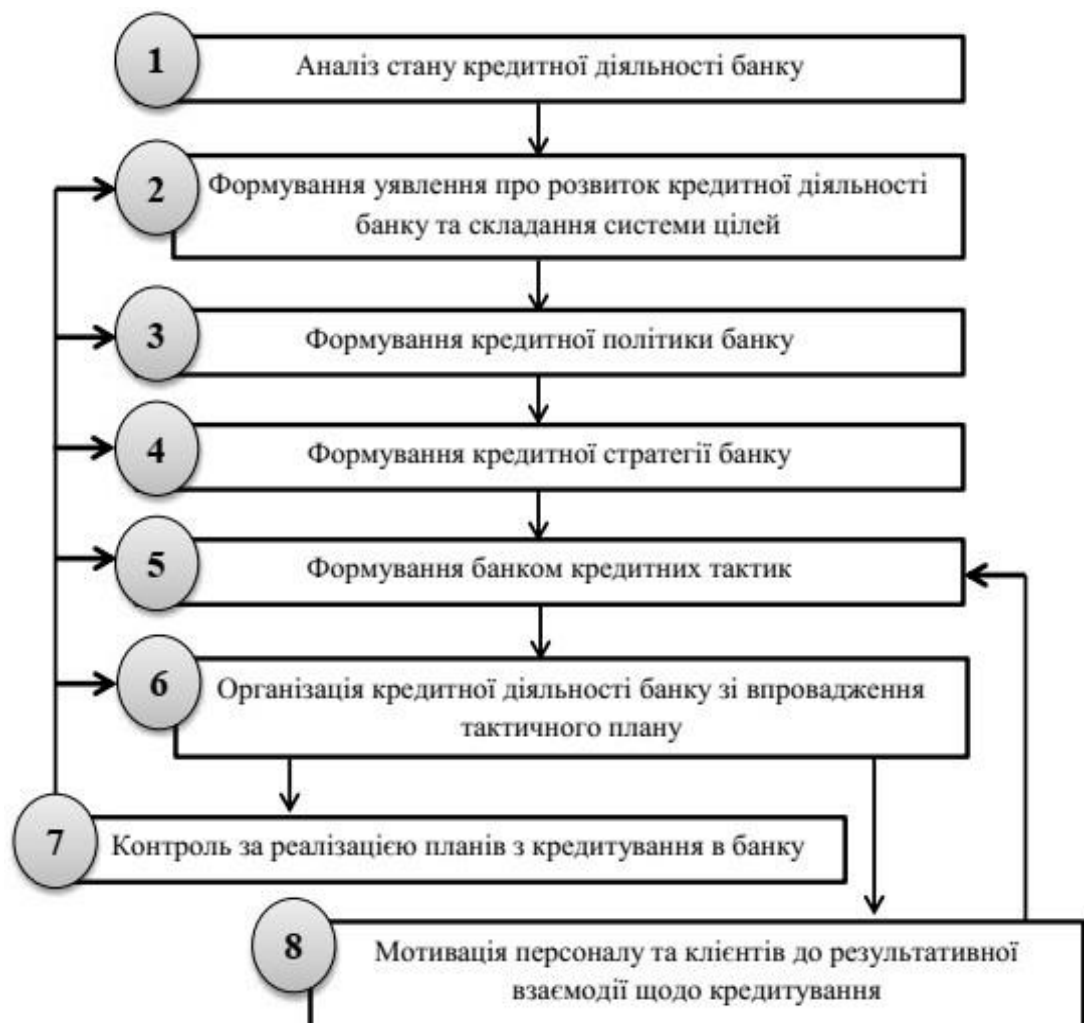

Рис. 1.4. Процес здійснення управління кредитною діяльністю Банків, джерело: [26, с. 293]

Крім того, слід зазначити, що запропонована програма дій з управління кредитною діяльністю банку охоплює всі функції управління та має жорстку структуру, тобто виконання дій всередині кожного етапу є чітко визначеним та не передбачає перестановку їх місцями. Це може привести до порушення логіки управлінського процесу та помилок, що приведуть до збою та неочікуваних наслідків кредитування, як наслідок, підвищать невиправдані ризики.

Слід звернути увагу на те, що винятком є здійснення етапу 7, де йдеться про контроль за реалізацією планів з кредитування в банку. Функція контролю – це наскрізна функція, яка має бути присутньою під час здійснення будь-якого етапу управління. Тут дії можуть відбуватись паралельно або окремо відповідно до потреб, що виникають під час реалізації програми в реальних умовах [26, с. 295].

1.3. Формування та особливості кредитної політики комерційних банків у контексті дотримання законодавчих вимог

«Кредитна політика – це структурно-функціональна цілісність взаємопов'язаних між собою елементів (цілей, завдань, принципів, технологій, організацій), взаємодія яких дозволяє визначити найбільш ефективні стратегії діяльності банку на ринку кредитних послуг. Кредитна політика включає стратегію і тактику банківської установи щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банківської установи (позичальників) на основі таких принципів, як принципи зворотності, строковості, цільового використання, забезпеченості та платності» [2, с.586].

«Основною метою формування кредитної політики є визначення апетиту до ризику банку. При розробці зазначеної стратегії необхідно, щоб банк враховував цільовий ринок, можливі ризики при погашенні кредитів. Кожен банк повинен розробляти кредитну політику, що буде визначати цілі при

здійсненні банківського кредитування з установленими регламентами та стандартами» [28].

Кредитна політика комерційного банку - це система принципів, правил та процедур, які визначають порядок здійснення кредитної діяльності банку. Кредитна політика розробляється банком самостійно та затверджується його вищим органом управління.

Формування кредитної політики комерційного банку здійснюється в рамках наступних етапів:

- Аналіз зовнішнього середовища

На першому етапі здійснюється аналіз зовнішнього середовища, в якому працює банк. Цей аналіз дозволяє визначити тенденції розвитку економіки, галузей та підприємств, які є потенційними позичальниками.

- Аналіз внутрішнього середовища

На другому етапі здійснюється аналіз внутрішнього середовища банку. Цей аналіз дозволяє визначити можливості та обмеження банку в сфері кредитної діяльності.

- Розробка цілей та завдань кредитної політики

На третьому етапі розробляються цілі та завдання кредитної політики. Цілі кредитної політики повинні бути конкретними, вимірюваними, досяжними, актуальними та збалансованими.

- Розробка принципів кредитної політики

На четвертому етапі розробляються принципи кредитної політики. Принципи кредитної політики визначають загальні підходи до кредитної діяльності банку.

- Розробка правил та процедур кредитної політики

На п'ятому етапі розробляються правила та процедури кредитної політики. Правила та процедури кредитної політики визначають порядок здійснення окремих операцій з кредитування.

Особливості кредитної політики комерційних банків у контексті дотримання законодавчих вимог

Кредитна політика комерційних банків повинна відповідати вимогам законодавства України. Основними законодавчими актами, які регулюють кредитну діяльність комерційних банків, є:

- Закон України "Про банки і банківську діяльність"
- Закон України "Про фінансову стабільність банківської системи України"
- Постанова Правління Національного банку України "Про затвердження Положення про кредитні правила"

Закон України "Про банки і банківську діяльність" визначає основні засади діяльності банків, а також встановлює вимоги до кредитної діяльності банків.

Закон України "Про фінансову стабільність банківської системи України" визначає основні принципи забезпечення фінансової стабільності банківської системи України, а також встановлює вимоги до управління ризиками банків.

Постанова Правління Національного банку України "Про затвердження Положення про кредитні правила" визначає вимоги до кредитної діяльності банків, зокрема, до оцінки кредитоспроможності позичальників, забезпечення кредитів та управління кредитними ризиками.

Відповідно до законодавства України, кредитна політика комерційного банку повинна відповідати таким вимогам:

- Обережність

Кредитна політика банку повинна бути спрямована на мінімізацію ризиків кредитної діяльності.

- Вибірковість

Кредитна політика банку повинна передбачати вибірковість у виборі позичальників. Банк повинен оцінювати кредитоспроможність позичальників та забезпечувати їх належне забезпечення.

- Диверсифікація

Кредитний портфель банку повинен бути диверсифікований за видами кредитів, позичальниками та регіонами. Це дозволяє зменшити ризики

кредитної діяльності.

- **Відповідальність**

Кредитна політика банку повинна відповідати інтересам вкладників, кредиторів та інших заінтересованих осіб.

Комерційні банки повинні забезпечити дотримання вимог законодавства України щодо кредитної діяльності. Це є важливим для забезпечення фінансової стабільності банківської системи України та захисту інтересів вкладників, кредиторів та інших заінтересованих осіб.

«Стратегічне управління кредитними операціями – це діяльність щодо розроблення кредитної стратегії банківської установи, формування мети, завдань та вибору методів їх досягнення. Хоча він, пропонуючи схему процесу стратегічного управління кредитною діяльністю банку, крім зазначених видів діяльності, автор називає концепцію розвитку кредитної діяльності, кредитну політику та контроль, який з так званої теорії управління зовсім не стосується планування та стратегічного управління як його частини. Крім того, автор на тій же схемі стрілками показує процес, тобто вказує на послідовність дій, які, на його думку, потрібно здійснювати в управлінні кредитною діяльністю банку. Пропонуємо зі змістовної точки зору уважніше розглянути цю послідовність. Спочатку автором пропонується утворити стратегічний план (у схемі – в однині), тобто розписати кроки на майбутнє, періоди, ресурси, виконавців, відповідальність, а тільки після цього, причому паралельними процесами, вибрати ефективну кредитну стратегію та сформувані кредитну політику» [26, с. 292].

1.4. Методичні основи оцінки кредитної діяльності комерційних банків

В процесі розробки кредитної діяльності комерційного банку необхідно враховувати, що від її виваженості залежить дохідність, прибутковості та ліквідність комерційного банку, а також інші економічні коефіцієнти та

нормативи банківської діяльності, метою яких є забезпечення фінансової стійкості комерційного банку на грошовому ринку.

В цілому прибутковість банку характеризується прибутковістю активів та прибутковістю капіталу, а показником ризику виступає мультиплікатор капіталу.

Показник мультиплікатора капіталу характеризується відношенням середніх активів до власного капіталу комерційного банку. Чим вище значення мультиплікатора капіталу, тим вищим буде його ризик.

Залежність між прибутком та ризиком описується наступною формулою:

$$ROE = ROA * MK \quad (1.1)$$

Дана формула вказує на співвідношення власних і залучених коштів. Чим більший обсяг прибутку тим більш ризиковою є структура банківського балансу

Оптимальність сформованого банком кредитного портфеля можна охарактеризувати показниками його доходності та надійності. До таких показників відносять:

а) Коефіцієнт процентної маржі, який характеризує рівень прибутковості кредитного портфелю банку загалом:

$$K1 = (D - B) / \Pi, \quad (1.2)$$

де D – обсяг процентних доходів, отриманих від кредитного портфелю; B – обсяг процентних витрат; Π – загальний обсяг залишків за всіма видами кредитів;

Даний показник визначає рентабельність кредитних операцій комерційного банку з врахуванням витрат, які пов'язані з формуванням ресурсної бази для надання кредитів.

б) Коефіцієнт середнього рівня доходності кредитного портфеля:

$$K2 = (\sum \Pi_i * C) / \Pi, \quad (1.3)$$

де P_i - обсяг окремих кредитів; C_i – процентні ставки за кожним видом кредиту; P – загальний обсяг кредитного портфеля;

Застосування даного показника обумовлено сіткою класифікацією усіх кредитів за рівнем доходності, а зміна даного показника відображає як зміну процентних ставок так і зміну структури кредитного портфеля.

в) Частка проблемних кредитів узагальному обсязі наданих комерційним банком кредитів:

$$K3 = KP/P*100\%, \quad (1.4)$$

де KP – обсяг простроченої заборгованості за кредитами; P – загальний обсяг кредитного портфелю [4, с. 746].

Висновок до розділу 1

Отже, кредитні операції в структурі активних операцій комерційних банків традиційно займають найбільшу питому вагу. Така особливість обумовлена тим, що основна властивість капіталу полягає у спрямуванні його у найбільш прибуткові сфери. У більшій частини банків кредитні рахунки становлять не менше половини їхніх загальних активів і забезпечують майже 70% від отриманих ними доходів.

Щодо, кредитної політика, то вона включає - стратегію і тактику банківської установи щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банківської установи (позичальників) на снові таких принципів, як принципи зворотності, строковості, цільового використання, забезпеченості та платності. Для ефективної кредитної політики стандартними умовами кредитування є середній рівень ризику кредитної операції, можлива реструктуризація або пролонгація кредитної угоди.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА СТАНУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

2.1. Дослідження сучасного стану і основних тенденцій розвитку банківської системи України

Протягом останнього десятиліття банківська система України відчуває на собі вплив кризових явищ в різних сферах економіки. Така ситуація відображається в щорічному зменшенні діючих банків на території України. Динаміка кількості банківських установ в Україні представлена на рис. 2.1.

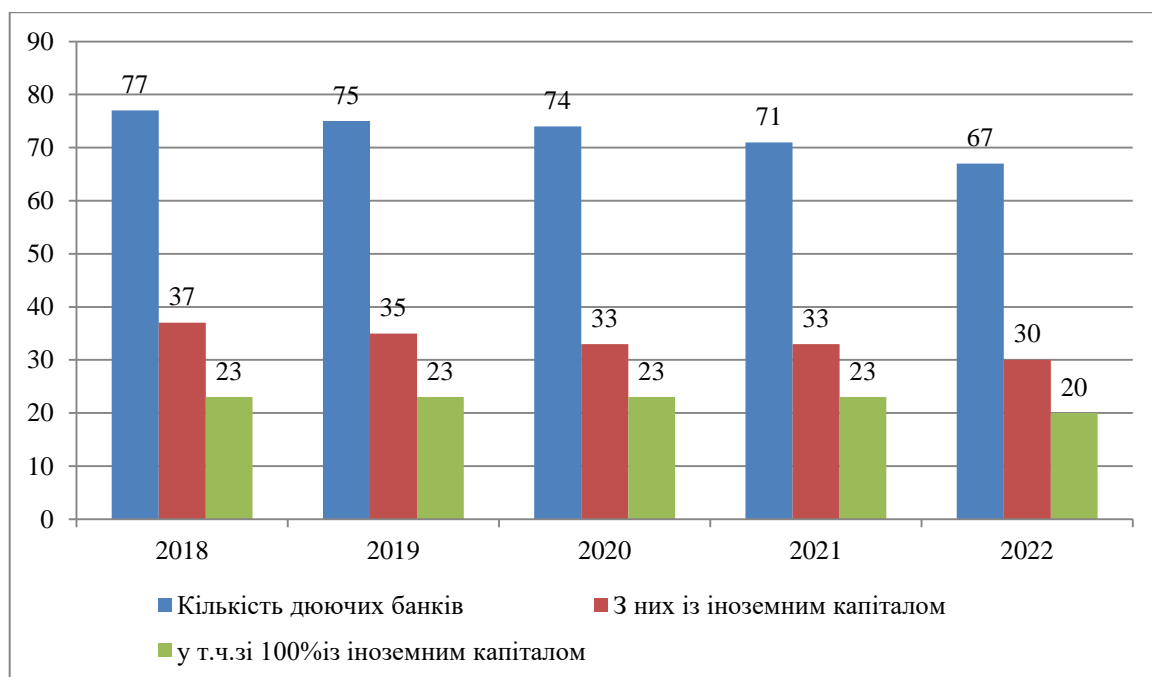

Рис. 2.1. Динаміка кількості банківських установ в Україні у 2018-2022 роках Джерело: побудовано автором на основі [35]

На основі рис. 2.1 можемо зазначити, що кількість банків в Україні зменшилась протягом 2018-2020 років на 3 од., кількість банків з іноземним капіталом зменшилась на 4 банки. Кількість банків із 100% іноземним капіталом протягом аналізованого періоду не змінилась і становила 23 од.

До основних причин зменшення кількості банківських установ в останні роки слід віднести:

а) непрозорість структури власності деяких банків, що призвело до прийняття рішення про відкликання банківських ліцензій та ліквідацію таких банківських установ;

б) недостатня ефективність заходів щодо докапіталізації, що не дозволило отримати позитивне значення регулятивного капіталу окремих банків;

в) погіршення фінансових показників банківських установ;

г) недостатність ресурсів та неспроможність своєчасно і в повному обсязі виконувати вимоги кредиторів, які визначені законодавством України.

Для оцінки стану банківської системи України, проаналізуємо активи банківської системи у 2018-2022 роках в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка активів банківської системи України у 2018-2022 роках, млрд. грн.

Стаття активів	2018 р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.
Активи	1359,70	1493,30	1822,84	2053,23	2353,60
Кредитний портфель	1118,86	1033,43	960,60	1065,35	1036,13
Вкладення в цінні папери	480,61	539,47	791,37	829,89	1021,52
Високоліквідні активи	203,28	251,59	339,04	444	565
Середня відсоткова ставка за кредитами в нац. валюті, %	19,1	19,8	14,1	13,3	16,2
Середня відсоткова ставка за кредитами в інозем. валюті, %	5,9	5,1	5,0	4,1	18,5

Джерело: побудовано автором на основі [35]

Як показують дані табл. 2.1 загальний обсяг активів банківської системи України мав стійку тенденцію до зростання: у 2019 році банківські активи зросли на 9,1%, а у 2020 році на 22%, але в звітньому році 2022 році бачимо тенденцію на спад, слід зазначити, що зростання активів відбувається на фоні

зменшення загальної кількості банків.

Динаміку загального обсягу активів банківської системи України представимо на рис. 2.2.

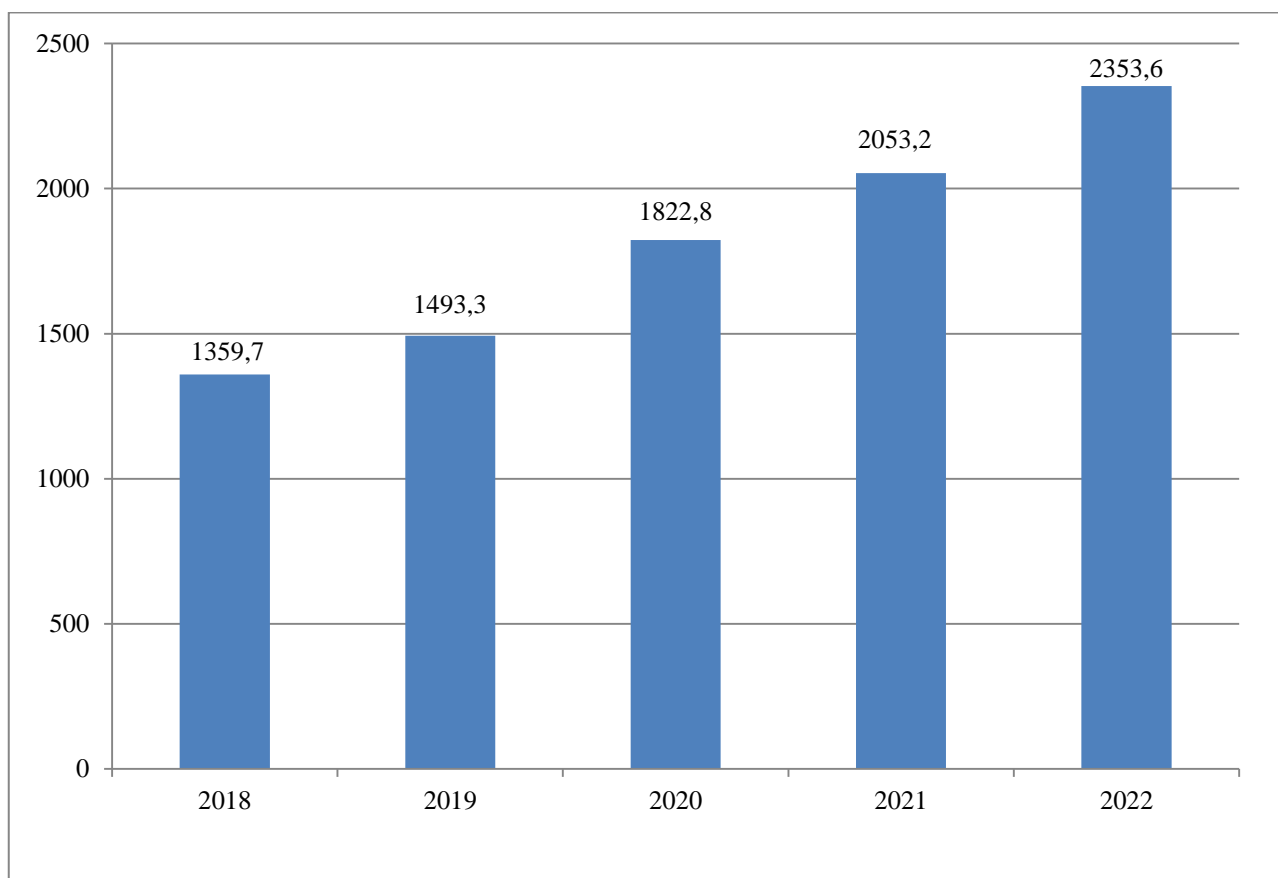

Рис. 2.2. Активи банківської системи України у 2018-2022 роках Джерело: побудовано автором на основі [35]

Зростання активів банківської системи протягом аналізованого періоду обумовлено коливанням курсу національної валюти, зменшенням кількості банківських установ на ринку, підвищенням ділової активності суб'єктів підприємництва у 2019 році. Значний вплив на обсяг активів здійснює кредитний портфель.

Кредитні операції банків є основними операціями банків, які приносять прибуток. Динаміка кредитного портфелю банківської системи України представлена на рис. 2.3.

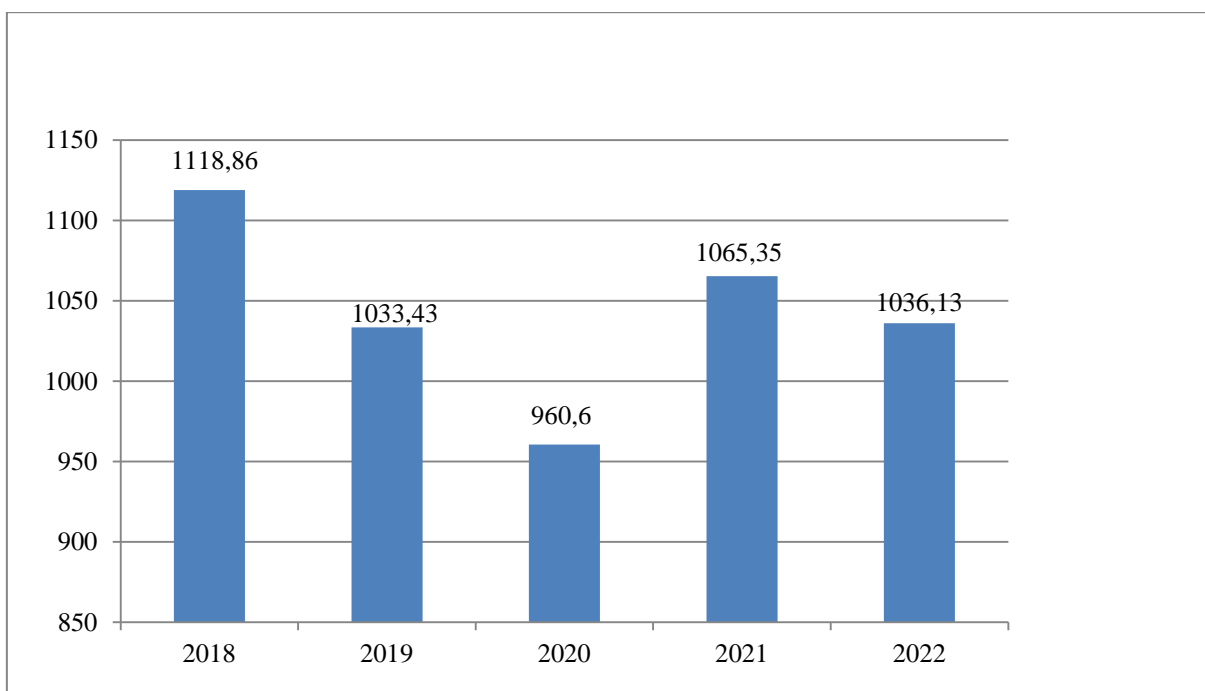

Рис. 2.3. Кредитний портфель банківської системи України (Джерело: побудовано автором на основі [35])

Відсоткові ставки за кредитами в національній та іноземних валютах мають тенденцію до зменшення, що з одного боку обумовлено грошово-кредитною політикою НБУ та зменшення попиту на кредитні ресурси, а також запровадженням програми щодо іпотечного кредитування під 7%.

Іншим показником діяльності банківської системи України є забезпеченість банків власним капіталом та зобов'язаннями, динаміка яких представлена на рис. 2.4.

Як власний капітал так і зобов'язання банківської системи України мають стійку тенденцію до зростання, але темпи зростання власного капіталу у 2020 році становили 4,8%, в той час як зобов'язання зросли на 24,7%, що свідчить про зростання залежності банків від залучених ресурсів.

Ефективність діяльності банківської системи України характеризують показники доходів та витрат, динаміка, яких представлена на рис. 2.5.

Незадовільні економічні умови, які характерні для української економіки, високі процентні ставки за кредитами обумовлюють щорічне зменшення кредитного портфелю банківських установ України. Темпи скорочення

кредитного портфелю банківської системи у 2019 р. становила 7,6%, а у 2022 р. – 6,8%.

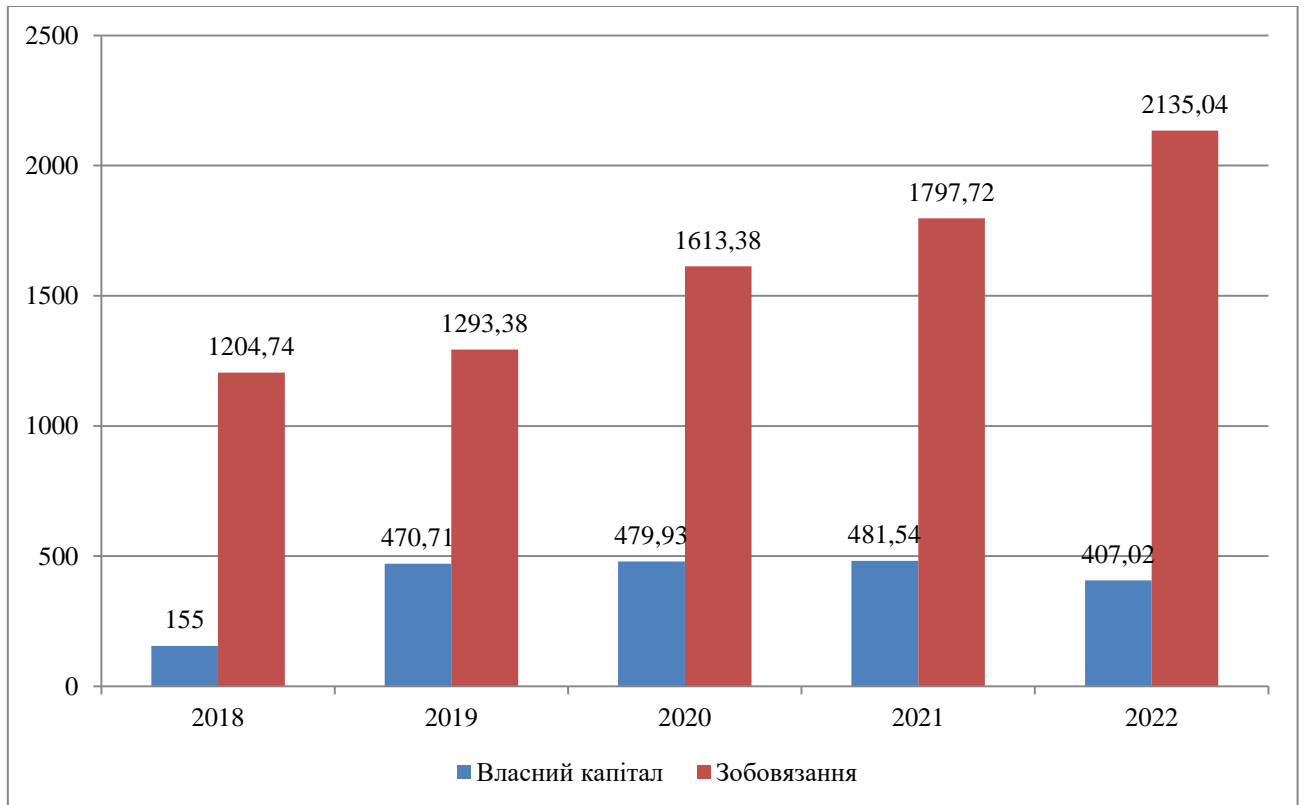

Рис. 2.4. Власний капітал та зобов'язання банківської системи України
Джерело: побудовано автором на основі [35]

Динаміка вкладень в цінні папери після зростання в 2019 р. на 12,1%, в 2022 році зменшилась на 3,5%, оскільки в умовах пандемії банківські установи зменшили вкладення в цінні папери в зв'язку з невизначеністю економічної ситуації.

Позитивною є динаміка високоліквідних активів банківських установ, їх обсяг має стійку тенденцію до зростання протягом 2018-2022 років, що обумовлено посиленням вимог НБУ до платоспроможності банківських установ.

Аналіз доходів та витрат банківської системи України показує, що протягом 2018-2022 років доходи перевищували витрати та мали тенденції до зростання, темпи їх зростання у 2022 році в порівнянні з 2018 р. становили аж 74,8%, в той час як витрати банківської системи зросли в 2022 р. на 84,2%.

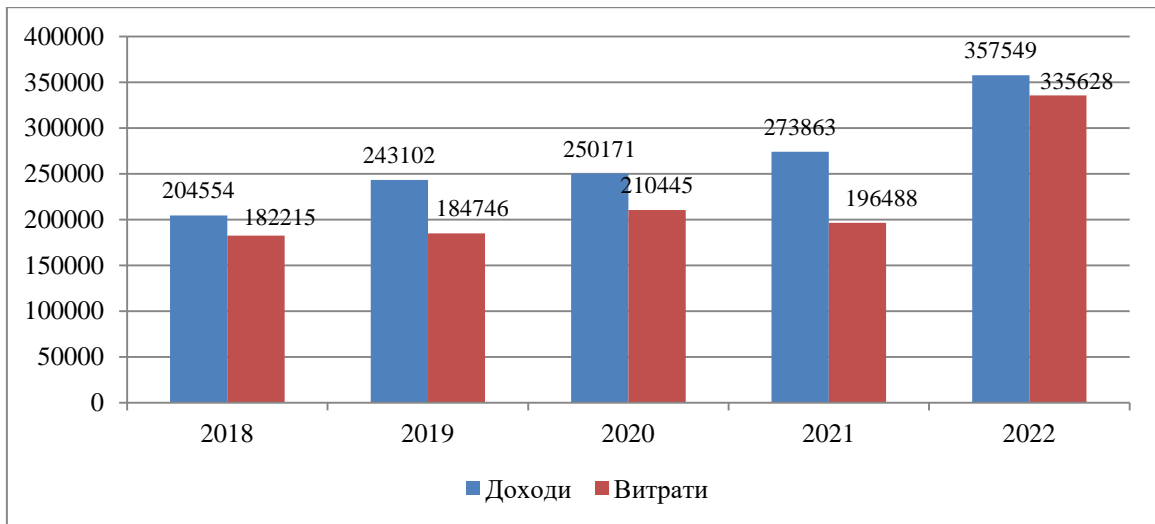

Рис. 2.5. Доходи та витрати банківської системи України Джерело: побудовано автором на основі [35]

Основним показником ефективності діяльності банківської системи України є обсяг чистого прибутку. Динаміка чистого прибутку банківської системи України представлена на рис. 2.6.

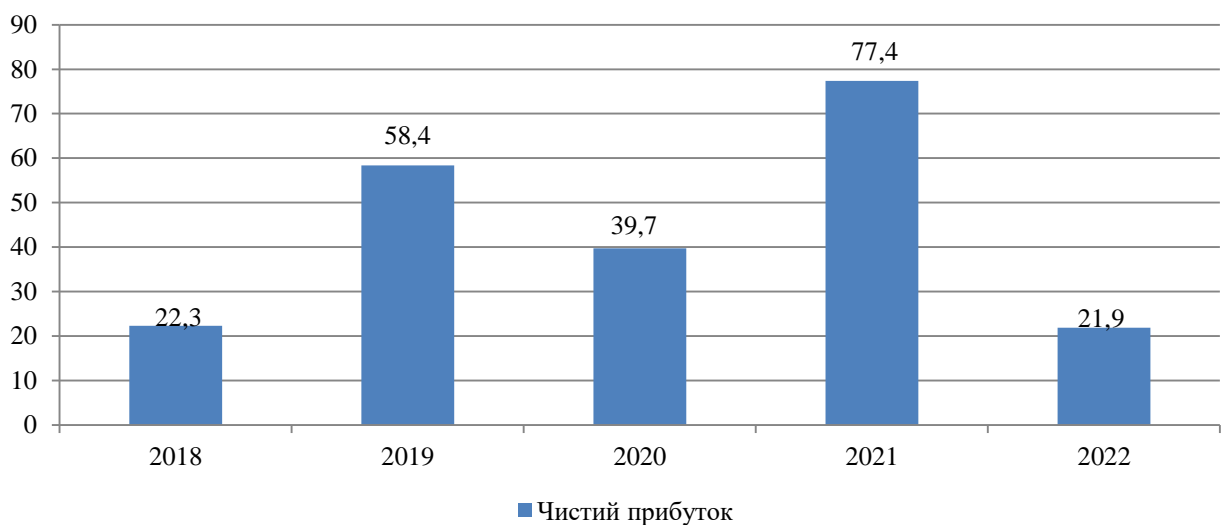

Рис. 2.6. Чистий прибуток банківської системи України Джерело: побудовано автором на основі [35]

Протягом 2018-2022 років діяльність банківської системи України була прибутковою, але обсяг чистого прибутку банків зменшився у 2020 році на 1,8% в порівнянні з 2018 роком. В 2020 році 65 банків із 77 діючих отримали

прибуток.

Таким чином, незважаючи на зменшення ділової активності та зменшення вартості фондування, банківська система за умов коронакризи залишається високоприбутковою системою. Експерти очікують зменшення прибутковості банківської системи в наступні роки в результаті збільшення обсягів сформованих резервів

Важливими показниками відносної ефективності банківської системи є рентабельність активів та власного капіталу. Динаміка показників рентабельності банківської системи представлена на рис. 2.7.

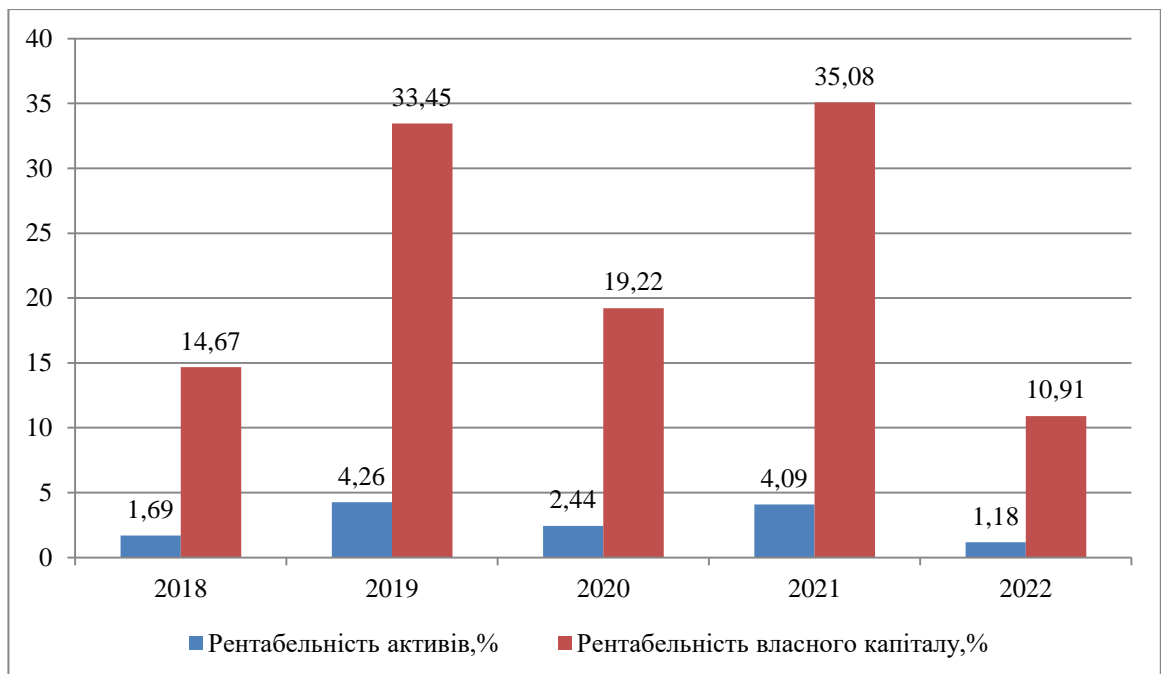

Рис. 2.7. Рентабельність активів та власного капіталу банківської системи України Джерело: побудовано автором на основі [35]

Показники рентабельності банківської системи України мають динаміку відповідну динаміці чистого прибутку, після зростання у 2021 р., рентабельність активів у 2022 році зменшилась до 2,91%, а рентабельність власного капіталу до 24,17%.

Таким чином, діяльність банківської системи України характеризується скороченням кількості банківських установ, в результаті чого на ринку

залишаються лише стійкі та платоспроможні банки. Банківські установи активно нарощують активи, власний капітал та зобов'язання, але спостерігається зменшення кредитного портфелю, тобто найбільш прибуткових банківських операцій. Позитивним є стійке зростання доходів банківської системи, але у 2021 році витрати банківської системи зросли значно більшими темпами ніж доходи. В цілому діяльність банківської системи України протягом трьох останніх років була прибутковою, але обсяг чистого прибутку зменшився в 2022р. на 35,08%. Відповідно зменшились і відносні показники прибутковості діяльності банківської системи.

2.2. Оцінка кредитної діяльності комерційних банків України (на прикладі АТ «Сенс-Банк» та АТ «Кредо Банк»)

Комерційні банки АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк» здійснюють свою діяльність на території України на основі ліцензій НБУ. Основна діяльність Банків включає комерційні банківські операції та обслуговування фізичних та юридичних осіб в Україні.

«Стратегічною метою АТ «Сенс Банку» є розвиток великого універсального банку, який працює у всіх сегментах. Основна діяльність Банку включає надання банківських послуг юридичним та фізичним особам на території всієї України. Ці послуги включають залучення грошових коштів, депозитів, надання кредитів, авансів, інвестування в цінні папери, здійснення грошових переказів по Україні та за її межі, а також валютно-обмінні операції. АТ «Сенс Банк» здійснює свою діяльність відповідно до Стратегії на 2021-2023 роки, затвердженої Наглядовою Радою Банку. Головними стратегічними цілями АТ «Кредо Банк» є досягнення високого рівня віддачі на капітал, що забезпечить потенціал для нарощування масштабу діяльності; збільшення загальної кількості клієнтів до 1 мільйона у всіх сегментах; зростання рівня задоволеності клієнтів та їх активності; збільшення частки в обслуговуванні зовнішньо-

торгівельного обороту між Україною та Польщею; утримання помірною апетиту на ризик, а також підвищення рівня заангажованості та задоволеності працівників» [43].

АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк» здійснюють кредитні операції. Обсяги кредитних портфелів зазначених банків представлено на рис. 2.8.

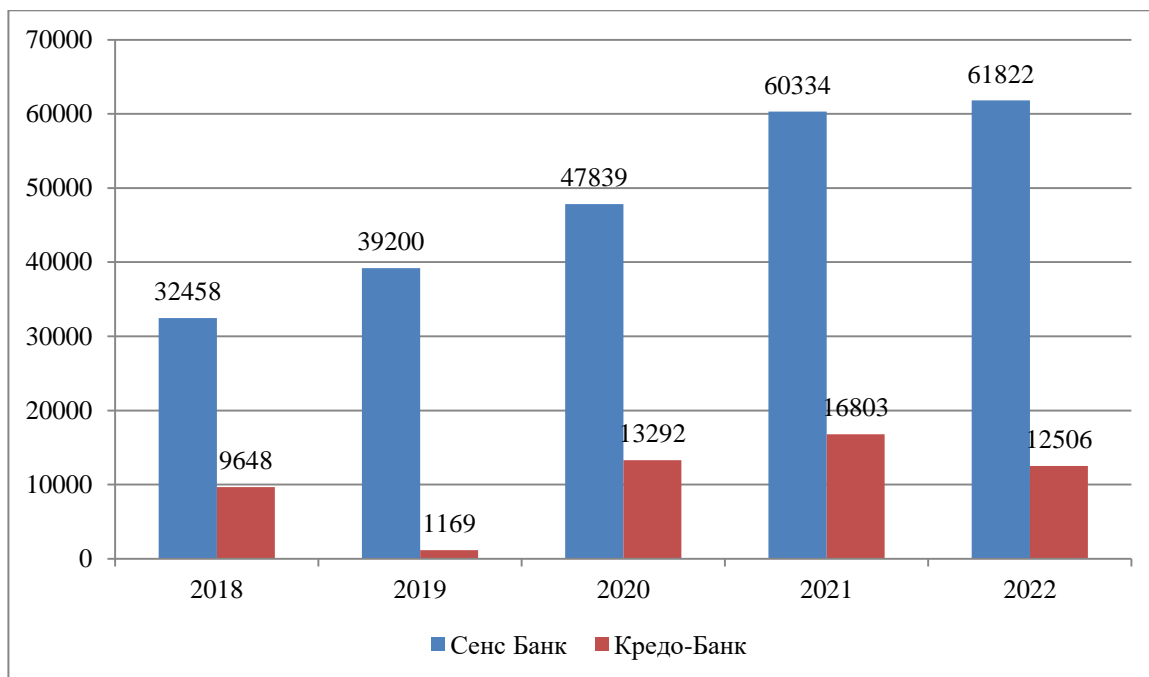

Рис. 2.8. Кредитний портфель АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо-Банк» (Джерело: побудовано автором на основі звітності комерційних банків)

Відповідно до рис. 2.8 можемо зазначити, що АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк» збільшують обсяги кредитування протягом 2018-2022 році, в той час як в цілому по банківській системі спостерігається зменшення обсягів кредитних операцій. Слід зазначити, що обсяги кредитного портфелю АТ «Сенс Банк» значно перевищують обсяги кредитного портфелю АТ «Кредо Банк», що обумовлено мережею відділень та кредитною політикою банків.

Іншим показником, який характеризує кредитну діяльність банків є частка кредитного портфелю в загальних активах, яка представлена на рис. 2.9.

Частка кредитів в загальних активах АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк» не суттєво відрізняється, але у АТ «Сенс Банк» вона дещо нижча за показник у АТ «Кредо Банк». Слід зазначити, що тенденція зростання частки кредитного

портфеля в 2019 році в активах та її зменшення в 2022 році є загальною тенденцією для обох банків. У 2020 році активи АТ «Сенс Банк» на 49% були сформовані за рахунок кредитів, а у АТ «Кредо Банк» на 52,7%. У 2022 бачимо, що частка кредитів в загальних активах в обох банках, мала тенденцію до зменшення.

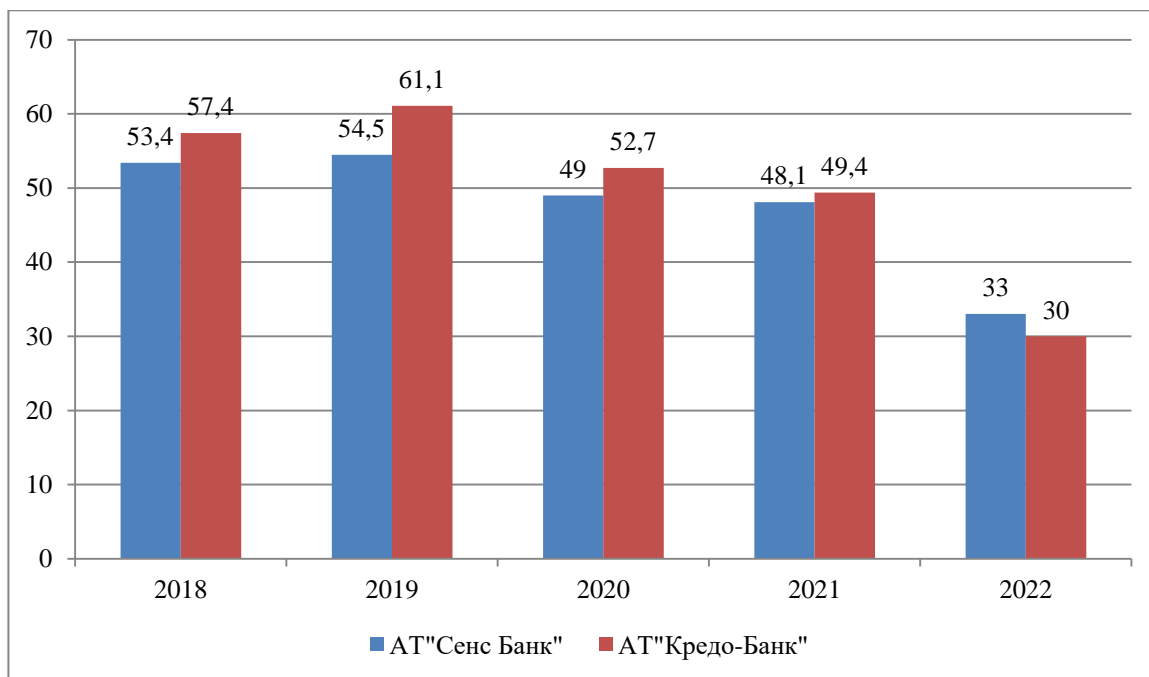

Рис. 2.9. Частка кредитів в загальних активах АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк»

Джерело: побудовано автором на основі звітності комерційних банків

Частка кредитів в загальних активах АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк» не суттєво відрізняється, але у АТ «Сенс Банк» вона дещо нижча за показник у АТ «Кредо Банк». Слід зазначити, що тенденція зростання частки кредитного портфеля в 2019 році в активах та її зменшення в 2022 році є загальною тенденцією для обох банків. У 2020 році активи АТ «Сенс Банк» на 49% були сформовані за рахунок кредитів, а у АТ «Кредо Банк» на 52,7%. У 2022 бачимо, що частка кредитів в загальних активах в обох банках, мала тенденцію до зменшення.

Таким чином, тенденції кредитної діяльності, які характерні для банківської системи в цілому притаманні і банкам, які аналізуються.

Проаналізуємо склад кредитних портфелів АТ «Сенс Банк» та АТ«Кредо Банк» в табл. 2.2 та 2.3.

Таблиця 2.2

Кредитний портфель АТ «Сенс Банк»

Напрямок кредитування	2018	2019	2020	2021	2022
Кредити, що надані юридичним особам, млн.грн.	25678	24466	33348	34184	23497
Лізинг юридичних осіб	120	360	280	230	221
Лізинг фізичних осіб	0	11	32	45	0
Іпотечні кредити фізичних Осіб	1825	11021	9832	9988	9877
Кредити, що надані фізичним особам на поточні потреби	13095	17158	17519	23400	2200
Інші кредити, що надані фізичним особам	899	1943	1516	1150	1111
Валова балансова вартість кредитного портфелю	41618	54959	62526	83854	80976
Резерв під зменшення Корисності	9160	15879	14816	21639	12678
Балансова (амартизована) вартість кредитного портфелю	32458	39080	47710	41221	43223

Джерело: побудовано автором на основі звітності АТ«СенсБанк»

Таблиця 2.3

Кредитний портфель АТ «Кредо Банк»

Напрямок Кредитування	2018	2019	2020	2021	2022
Кредити, що надані юридичним особам, млн.грн.	5982	6607	7701	9112	8432
Кредити фізичним особам на автомобілі	2398	2953	2946	3618	2468
Іпотечні кредити фізичних осіб	971	1267	1851	2963	2589
Інші споживчі кредити фізичним особам	979	1557	1666	1766	1460
Валова балансова вартість кредитного портфелю	10330	12384	14164	17459	14950

Резерв під зменшення Корисності кредитів	681	690	872	655	2443
Балансова (амортизована) вартість кредитного портфелю	9648	11695	13292	16804	12507

АТ «СенсБанк» та АТ «Кредо Банк» протягом 2018-2022 років здійснювали кредитування як юридичних так і фізичних осіб. Слід зазначити, що в 2022 році обсяги кредитних операцій АТ «Сенс Банк» за такими видами операцій як лізинг юридичних осіб, іпотечне кредитування та інші кредити фізичним особам мали тенденцію до зменшення. В той же час, значно зріс обсяг кредитів, наданих юридичним особам. Кредитна діяльність АТ «Кредо Банк» характеризується високими темпами зростання іпотечного кредитування, а також кредитування юридичних осіб. Отже, можемо зазначити, що комерційні банки мають певну спеціалізацію щодо напрямків кредитної діяльності.

2.3. Характеристика проблем кредитної діяльності комерційних банків України на сучасному етапі (на прикладі АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк»)

Кредитна діяльність комерційних банків виступає одним із основних джерел їх доходів. Проаналізуємо динаміку процентних доходів та витрат АТ «СенсБанк» та АТ «Кредо Банк» в табл. 2.4.

Аналіз процентних доходів та витрат АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк» показав, що ефективність кредитної діяльності банків має тенденцію до зростання, оскільки процентні доходи банків зростають, крім того в 2020 році банкам вдалося оптимізувати процентні витрати, що сприяло зростанню чистого процентного доходу більше ніж на 20%. Таким чином, тенденції в ефективності кредитної діяльності банків є приблизно однаковими. Для оцінки проблем кредитної діяльності АТ «Сенс Банку» та АТ «Кредо Банк»

проведемо коефіцієнтний аналіз кредитного портфелю банків втабл. 2.5 та 2.6.

Коефіцієнтний аналіз кредитного портфеля АТ «Сенс Банку» та АТ«Кредо Банк» показав, що значення та динаміка коефіцієнтів є приблизно однаковою. Коефіцієнти кредитної діяльності та інвестицій у кредитний портфель мають тенденцію до зменшення в 2022 році, що є негативним показником, оскільки кредитні операції є найбільш доходними для банку

Таблиця 2.4.

Аналіз процентних доходів та витрат АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк»

Стаття доходів/витрат	2018	2019	2020	2021	2022
АТ «Сенс Банк»					
Процентні доходи, млн.грн.	6660	8252	8732	10093	11740
Процентні витрати, млн.грн.	3088	4276	3673	3760	4687
Чистий процентний дохід, млн.грн.	3572	3976	5059	6333	7053
АТ «Кредо Банк»					
Процентні доходи, млн.грн.	1830	2285	2426	2682	3063
Процентні витрати, млн.грн.	555	816	644	692	867
Чистий процентний дохід, млн.грн.	1275	1469	1782	1990	2196

Джерело: побудовано автором на основі звітності комерційних банків

Коефіцієнт покриття позик капіталом зменшується в 2022 році, що свідчить про зменшення обсягів фінансування діяльності власним капіталом банків.

Таблиця 2.5

Коефіцієнтний аналіз кредитного портфеля АТ «Сенс Банк»

№	Показник	2018	2019	2020	2021	2022
1	Коефіцієнт кредитної діяльності	0,53	0,54	0,49	0,51	0,52
2	Коефіцієнт інвестицій у кредитний портфель	0,55	0,56	0,53	0,54	0,55
3	Коефіцієнт покриття позик капіталом	6,44	4,59	4,96	5,02	2,87
4	Доходність кредитних вкладень	0,21	0,21	0,18	0,04	0,06

5	Дохідність активів за рахунок кредитних операцій	0,11	0,12	0,10	0,06	0,01
6	Прибутковість кредитних операцій	0,11	0,10	0,11	0,09	-0,48

Джерело: побудовано автором на основі звітності АТ «Сенс Банк»

Таблиця 2.6

Коефіцієнтний аналіз кредитного портфеля АТ «КредоБанк»

№	Показник	2018	2019	2020	2021	2022
1	Коефіцієнт кредитної діяльності	0,57	0,61	0,53	0,55	0,47
2	Коефіцієнт інвестицій у кредитний портфель	0,58	0,62	0,53	0,55	0,57
3	Коефіцієнт покриття позик капіталом	5,38	4,87	4,54	4,41	4,38
4	Дохідність кредитних вкладень	0,19	0,20	0,18	0,16	0,14
5	Дохідність активів за рахунок кредитних операцій	0,11	0,12	0,10	0,09	0,081
6	Прибутковість кредитних операцій	0,13	0,12	0,13	0,05	0,01

Джерело: побудовано автором на основі звітності АТ «Кредо Банк»

Дохідність кредитних вкладів та дохідність активів за рахунок кредитних операцій мають тенденцію до зменшення в 2022 році. Прибутковість та рентабельність кредитних операцій не значно коливаються протягом 2018-2022 років, а в 2020 році мають тенденцію до зростання, а в 2022 році до зменшення. Рентабельність кредитних операцій АТ «Кредо Банк» дещо вища ніж у АТ «СенсБанк».

На стан банківського кредитування впливають внутрішні та зовнішні чинник які спричиняють виникнення низки визначальних проблем (рис.2.10).

Рис. 2.10. Проблеми розвитку банківського кредитування

Кожне підприємство, яке стикнулося зі складнощами погашення кредитів у кризовий та посткризовий періоди, докладала максимум зусиль, щоб своєчасно обслуговувати і погашати банківські позики. Натомість банки, засвоївши уроки попередніх криз, більше уваги приділяють підвищенню вимог до позичальників в аспекті перевірки та підтвердження їхньої платоспроможності задля зниження потенційних ризиків. Було переглянуто також підхід до рентабельності банківських установ через зниження ризику кредитування та відміни концепції миттєвого прибутку за рахунок незабезпечених кредитів. Як наслідок, вимоги банків до бізнес-проектів потенційних позичальників значно зросли, як і до забезпечення за позиками. Зазначений факт суттєво стримує зростання банківського кредитування, однак є логічним і послідовним рішенням, зважаючи на поглиблення проблем усередині банківського сектору [25, с. 224-225].

Наступною проблемою є значний обсяг проблемних кредитів. Також варто наголосити, що сьогодні рівень захисту як прав кредиторів, так і прав позичальників усе ще не на найвищому рівні.

Серед проблем також варто виділити інфляцію. Зниження відсоткових ставок за кредитами напряду пов'язане зі зниженням темпів зростання цін.

Таким чином, усі вищенаведені фактори здійснюють значний вплив та визначають динаміку кредитної діяльності банків в найближчі декілька років [25, с. 226].

АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк» застосовують модель очікуваних кредитних збитків, яка передбачає своєчасне відображення погіршення або покращення кредитної якості фінансових інструментів з урахуванням наявної інформації та прогнозів на майбутнє.

Об'єм очікуваних кредитних збитків, залежить від міри погіршення кредитної якості з дати порівняння, визначеної для фінансового інструменту. Оцінка резервів відбувається по відношенню до фінансових активів, які обліковуються за амортизованою вартістю та справедливою вартістю з визнанням переоцінки у іншому сукупному доході (капіталі).

Крім фінансових активів банки розраховують очікувані кредитні збитки по відношенню до фінансової дебіторської заборгованості, зобов'язань з надання кредитів, які не обліковуються за справедливою вартістю, та фінансових гарантій, які не обліковуються за справедливою вартістю. АТ «Альфа-Банк» та АТ «Кредо Банк» оцінюють резерви під збитки за фінансовими інструментами із застосуванням наступних підходів:

- загальний підхід: кореспондентські рахунки, міжбанківські активні операції, кредити, надані контрагентам - фізичним та юридичним особам, вкладення в боргові цінні папери, заборгованість за активами, проданими з відстрочкою платежу, операцій фінансового лізингу;
- спрощений підхід: дебіторська заборгованість за банківськими і господарськими операціям.

В якості критеріями значного збільшення кредитного ризику банками використовується наявність простроченої заборгованості строком від 31 до 90 днів. Також банки використовують додаткові критерії, які свідчать про суттєве зростання кредитного ризику, зокрема, суттєве зниження рейтингу позичальника, прийняття (високий рівень ймовірності прийняття) законодавчих актів, які можуть обмежити діяльність позичальника, наявність інформації щодо корпоративного конфлікту, тощо.

Оцінювання очікуваних кредитних збитків за кожним кредитом позичальника за індивідуальним підходом проводиться на основі ймовірнісних зважених дисконтованих грошових потоків. Банк розглядає наступні сценарії погашення кредитної заборгованості:

- самостійне погашення кредитної заборгованості згідно поточного графіку;
- погашення кредитної заборгованості за рахунок реструктуризації боргу;
- погашення кредитної заборгованості за рахунок реалізації забезпечення (дефолтний);
- списання кредитної заборгованості позичальника (дефолтний);

– кастомізований сценарій - коли погашення кредитної заборгованості не може бути описано вищевказаними сценаріями.

Висновки до розділу 2

Протягом останнього десятиліття банківська система України відчуває на собі вплив кризових явищ в різних сферах економіки. Адже, через повномасштабне російське вторгнення українська економіка скоротилася у 2022 році майже на третину. В 2020 році в умовах війни, що триває, очікується відновлення національної економіки на рівні трохи більше 3 відсотків. Однак, попри таку більш-менш позитивну динаміку, багато галузей все ще перебувають у глибокому нокдауні і ледве тримаються на плаву. Така ситуація відображається в щорічному зменшенні діючих банків на території України.

Показники рентабельності банківської системи України мають динаміку відповідну динаміці чистого прибутку, після зростання у 2021 р., рентабельність активів у 2022 році зменшилась до 2,91%, а рентабельність власного капіталу до 24,17%.

В цьому розділі здійснили аналіз двох банків «Кредо Банк» і «Сенс Банк». АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк» протягом 2018-2022 років здійснювали кредитування як юридичних так і фізичних осіб. Слід зазначити, що в 2022 році обсяги кредитних операцій АТ «Сенс Банк» та АТ «Кредо Банк» за такими видами операцій як лізинг юридичних осіб, іпотечне кредитування та інші кредити фізичним особам мали тенденцію до зменшення.

Таким чином, діяльність банківської системи України характеризується скороченням кількості банківських установ, в результаті чого на ринку залишаються лише стійкі та платоспроможні банки.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

3.1. Напрями поліпшення кредитної діяльності комерційних банків України з урахуванням світового досвіду

Кредитування суб'єктів господарювання є однією з найважливіших функцій банківської системи. Воно сприяє розвитку економіки, підвищенню конкурентоспроможності підприємств та створенню нових робочих місць.

Однак, кредитування суб'єктів господарювання в Україні має ряд проблем, які перешкоджають його ефективному розвитку.

До основних проблем кредитування суб'єктів господарювання в Україні відносяться:

- Високий рівень кредитних ризиків

Кредитні ризики є невід'ємною частиною будь-якої кредитної діяльності. У випадку з кредитуванням суб'єктів господарювання в Україні, ці ризики є особливо високими. Це пов'язано з такими факторами, як: * Недосконалість нормативно-правової бази, яка регулює кредитну діяльність; * Нестабільність економічної ситуації в Україні; * Низька якість управління бізнесом суб'єктами господарювання.

- Недостатній доступ до кредитів

Незважаючи на те, що в останні роки в Україні спостерігається позитивна тенденція до зростання обсягів кредитування суб'єктів господарювання, все ж таки, доступ до кредитів для багатьох підприємств залишається обмеженим. Це пов'язано з такими факторами, як: * Високі вимоги банків до позичальників; * Недостатній обсяг ресурсів, які банки можуть залучити для кредитування; *

Нерозвиненість системи забезпечення кредитів.

- Висока вартість кредитів

Вартість кредитів для суб'єктів господарювання в Україні є порівняно високою. Це пов'язано з такими факторами, як: * Високі процентні ставки за кредитами; * Витрати банків на управління кредитним портфелем; * Недосконалість механізмів державного регулювання вартості кредитів.

- Неефективність системи управління кредитним портфелем

Багато банків в Україні мають неефективну систему управління кредитним портфелем. Це призводить до зростання рівня простроченої заборгованості та збитків банків.

Рекомендації щодо вирішення проблем кредитування суб'єктів господарювання

Для вирішення проблем кредитування суб'єктів господарювання в Україні необхідно вжити таких заходів:

- Вдосконалення нормативно-правової бази

Необхідно вдосконалити нормативно-правову базу, яка регулює кредитну діяльність. Це дозволить підвищити ефективність управління кредитними ризиками та захистити інтереси вкладників та кредиторів.

- Розширення доступу до кредитів

Необхідно розширити доступ до кредитів для малого та середнього бізнесу, а також для фізичних осіб. Це сприятиме розвитку економіки країни та підвищенню добробуту населення.

- Зниження вартості кредитів

Необхідно знижувати вартість кредитів для суб'єктів господарювання. Це можна зробити шляхом зниження процентних ставок за кредитами, а також шляхом зменшення витрат банків на управління кредитним портфелем.

- Покращення системи управління кредитним портфелем

Необхідно впровадити ефективні системи управління кредитним портфелем. Це дозволить мінімізувати ризики кредитної діяльності та захистити фінансову стабільність банків.

Реалізація цих заходів дозволить поліпшити кредитну діяльність банків в Україні та сприятиме розвитку економіки країни.

Загалом, кредитна діяльність є однією з найважливіших складових діяльності комерційних банків. Вона є джерелом доходів банків, а також сприяє розвитку економіки країни.

Успішна кредитна діяльність комерційних банків залежить від багатьох факторів, зокрема, від дотримання вимог законодавства, якості кредитного портфеля, а також від ефективності управління кредитними ризиками.

З урахуванням світового досвіду, можна виділити такі напрями поліпшення кредитної діяльності комерційних банків України:

- Вдосконалення нормативно-правової бази

Необхідно вдосконалити нормативно-правову базу, яка регулює кредитну діяльність комерційних банків. Це дозволить забезпечити більш ефективне управління кредитними ризиками та захист інтересів вкладників та кредиторів.

- Покращення якості кредитного портфеля

Необхідно підвищити якість кредитного портфеля комерційних банків. Це можна зробити шляхом удосконалення процедури оцінки кредитоспроможності позичальників, а також шляхом забезпечення належного забезпечення кредитів.

- Ефективне управління кредитними ризиками

Необхідно впровадити ефективні системи управління кредитними ризиками. Це дозволить мінімізувати ризики кредитної діяльності та захистити фінансову стабільність банків.

- Розширення доступу до кредитів

Необхідно розширити доступ до кредитів для малого та середнього бізнесу, а також для фізичних осіб. Це сприятиме розвитку економіки країни та підвищенню добробуту населення.

- Впровадження нових технологій

Впровадження нових технологій може допомогти комерційним банкам підвищити ефективність кредитної діяльності. Наприклад, використання

штучного інтелекту дозволяє автоматизувати деякі процеси кредитування, що може призвести до зниження витрат та підвищення якості кредитного аналізу.

Реалізація цих напрямів дозволить комерційним банкам України поліпшити свою кредитну діяльність, підвищити свою конкурентоспроможність та сприяти розвитку економіки країни.

Конкретні заходи з реалізації цих напрямів можуть включати наступне:

- вдосконалення нормативно-правової бази
 - внесення змін до законодавства, які передбачають:
 - посилення вимог до оцінки кредитоспроможності позичальників;
 - розширення можливостей забезпечення кредитів;
 - підвищення вимог до управління кредитними ризиками.
 - розробка та впровадження ефективних методів оцінки якості кредитного портфеля банків.
- покращення якості кредитного портфеля
 - впровадження більш детальних процедур оцінки кредитоспроможності позичальників.
 - забезпечення належного забезпечення кредитів, зокрема, шляхом використання нових видів забезпечення.
 - впровадження ефективних систем управління простроченою заборгованістю.
- ефективне управління кредитними ризиками
 - впровадження сучасних систем управління кредитними ризиками, які дозволяють мінімізувати ризики кредитної діяльності.
 - підвищення кваліфікації працівників, які відповідають за управління кредитними ризиками.
- розширення доступу до кредитів
 - розробка та впровадження спеціальних програм кредитування малого та середнього бізнесу, а також фізичних осіб.
 - залучення нових джерел фінансування кредитування.
- впровадження нових технологій

- впровадження штучного інтелекту в процесі кредитування.
- розробка та впровадження нових технологій, які дозволяють автоматизувати процеси кредитування.

Реалізація цих заходів потребує значних зусиль з боку комерційних банків України, а також з боку держави. Однак, їх успішне виконання дозволить поліпшити кредитну діяльність комерційних банків України та сприяти розвитку економіки країни.

Для розвитку банківського кредитування та створення фінансової стабільності у зазначений період пропонуємо такі заходи:

- Вдосконалення нормативно-правової бази

Необхідно вдосконалити нормативно-правову базу, яка регулює кредитну діяльність. Це дозволить підвищити ефективність управління кредитними ризиками та захистити інтереси вкладників та кредиторів.

Конкретні заходи в цьому напрямку можуть включати:

- * Внесення змін до законодавства, які передбачають:

- * посилення вимог до оцінки кредитоспроможності позичальників;
- * розширення можливостей забезпечення кредитів;
- * підвищення вимог до управління кредитними ризиками.

* Розробка та впровадження ефективних методів оцінки якості кредитного портфеля банків.

- Розширення доступу до кредитів

Необхідно розширити доступ до кредитів для малого та середнього бізнесу, а також для фізичних осіб. Це сприятиме розвитку економіки країни та підвищенню добробуту населення.

Конкретні заходи в цьому напрямку можуть включати:

* Розробка та впровадження спеціальних програм кредитування малого та середнього бізнесу, а також фізичних осіб.

- * Залучення нових джерел фінансування кредитування.

- Зниження вартості кредитів

Необхідно знижувати вартість кредитів для суб'єктів господарювання. Це

можна зробити шляхом зниження процентних ставок за кредитами, а також шляхом зменшення витрат банків на управління кредитним портфелем.

Конкретні заходи в цьому напрямку можуть включати:

- * Впровадження механізмів державного регулювання вартості кредитів.
- * Розвиток конкурентного середовища в банківській системі.
- Покращення системи управління кредитним портфелем

Необхідно впровадити ефективні системи управління кредитним портфелем. Це дозволить мінімізувати ризики кредитної діяльності та захистити фінансову стабільність банків.

Конкретні заходи в цьому напрямку можуть включати:

- * Впровадження сучасних систем управління кредитними ризиками, які дозволяють мінімізувати ризики кредитної діяльності.
- * Підвищення кваліфікації працівників, які відповідають за управління кредитними ризиками.

Реалізація цих заходів потребує значних зусиль з боку комерційних банків України, а також з боку держави. Однак, їх успішне виконання дозволить поліпшити кредитну діяльність комерційних банків України та сприяти розвитку економіки країни.

Додаткові заходи, які можуть бути реалізовані у зазначений період:

- Розвиток фінансової грамотності населення

Розвиток фінансової грамотності населення дозволить позичальникам краще розуміти умови кредитних договорів та зважено підходити до прийняття рішення про отримання кредиту.

- Сприяння розвитку альтернативних джерел фінансування

Сприяння розвитку альтернативних джерел фінансування, таких як венчурний капітал, краудфандинг та ін., дозволить розширити можливості доступу до фінансування для малого та середнього бізнесу.

- Запровадження міжнародних стандартів у сфері банківського регулювання та нагляду

Запровадження міжнародних стандартів у сфері банківського

регулювання та нагляду дозволить підвищити ефективність управління ризиками та захистити інтереси вкладників та кредиторів.

Ці заходи можуть сприяти розвитку банківського кредитування та створенню фінансової стабільності в Україні.

Отже, наведені заходи здатні сприяти оздоровленню національної економіки та підвищенню загального стану банківських установ [23, с. 102].

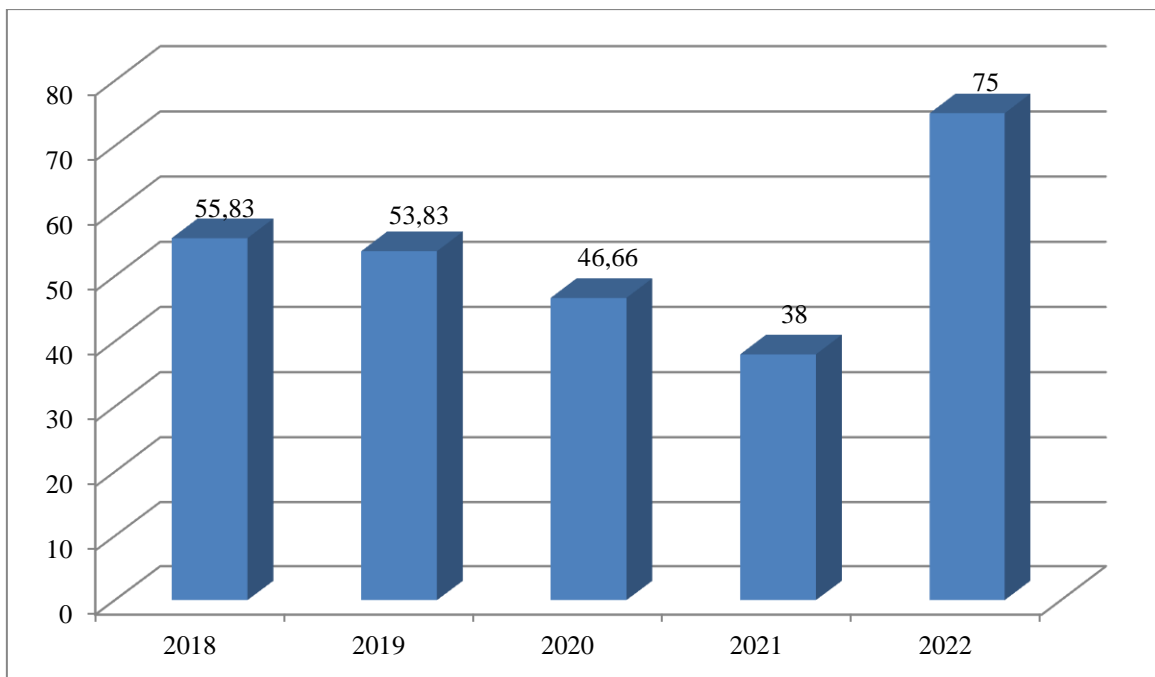

Рис. 3.1. Динаміка частки непрацюючих кредитів в банківській системі України, Джерело: [35]

Сьогодні кредитна діяльність кожного комерційного банку, як ми вважаємо, повинна бути спрямована на подолання та зниження гостроти економічної та політичної кризи, нівелювання її руйнівного впливу як на економіку в цілому, так і на банківську систему. Для цього необхідне підтримання доступу банківських установ до джерел фінансування, що є ключовою умовою пом'якшення наслідків фінансової кризи. Поєднання цих заходів на макроекономічному рівні та нові підходи до змісту, спрямованості механізму реалізації кредитної діяльності кожною банківською установою дадуть змогу сприяти найскорішому подоланню кризових явищ та поверненню

банківської системи України на шлях стабільного, а потім і динамічного розвитку.

З іншого боку, вкрай необхідним на рівні кожного банківського співробітника, передусім кредитного інспектора, є не просто формальне ставлення до оцінки кредитоспроможності позичальників і процесу кредитування у цілому, намагання підвищити рівень бонусів та відсоток виконання плану з кредитних операцій, а кваліфікована діагностика ознак проблемних кредитів, своєчасне виявлення підвищеного рівня кредитних ризиків і вжиття як превентивних заходів, так і оперативне застосування дієвих методів із мінімізації та ліквідації виявленої проблемної заборгованості з урахуванням провідного зарубіжного досвіду [10, с. 82].

Відповідно до рис. 3.1 частка непрацюючих кредитів зменшується протягом 2018-2020 років, але залишається досить високою.

Основними причинами високої частки проблемних або непрацюючих кредитів та стримування кредитування економіки в Україні є такі:

- Нестабільність економічної ситуації. Нестабільна економічна ситуація в Україні, яка характеризується високими темпами інфляції, низьким рівнем розвитку економіки та непередбачуваністю нормативно-правової бази, створює значні ризики для банківської діяльності. Це призводить до підвищення вартості кредитів та зниження їх доступності для позичальників.
- Низька якість управління бізнесом суб'єктів господарювання. Багато суб'єктів господарювання в Україні мають слабе управління бізнесом, що призводить до їх фінансової нестабільності та нездатності виконувати свої зобов'язання перед кредиторами.
- Недосконалість нормативно-правової бази. Недосконалість нормативно-правової бази, яка регулює кредитну діяльність, не дозволяє банкам ефективно управляти кредитними ризиками. Це призводить до зростання рівня проблемних кредитів.
- Неefективність системи управління кредитним портфелем. Неefективність системи управління кредитним портфелем в банках призводить

до несвоевременної ідентифікації проблемних кредитів і невжиття заходів щодо їх погашення.

Для вирішення цих проблем необхідно вжити таких заходів:

- Стабілізація економічної ситуації. Важливо створити в Україні стабільні умови для економічного розвитку, що дозволить знизити ризики для банківської діяльності та підвищити доступність кредитів для позичальників.
- Підвищення якості управління бізнесом суб'єктів господарювання. Необхідно вжити заходів щодо підвищення фінансової грамотності суб'єктів господарювання та надання їм підтримки в удосконаленні системи управління бізнесом.
- Вдосконалення нормативно-правової бази. Необхідно вдосконалити нормативно-правову базу, яка регулює кредитну діяльність, щоб вона відповідала міжнародним стандартам та дозволяла банкам ефективно управляти кредитними ризиками.
- Покращення системи управління кредитним портфелем. Необхідно впровадити в банках ефективні системи управління кредитним портфелем, які дозволять своєчасно ідентифікувати проблемні кредити та вжити заходів щодо їх погашення.

Реалізація цих заходів дозволить зменшити частку проблемних кредитів в Україні та сприятиме розвитку економіки країни.

На нашу думку, система управління проблемними кредитами – це поєднання організації управління, механізму управління, об'єкта та суб'єкта управління. суб'єктами управління процесом повернення проблемних кредитів банку є підрозділи банку та відповідальні працівники. об'єктом управління проблемними кредитами банку є внутрішні чинники появи проблемних кредитів.

Головними напрямками вдосконалення діючої у вітчизняних банках системи управління проблемними кредитами мають бути такі:

- необхідно розвивати методичне забезпечення управління проблемнимикредитами банку;

- необхідно впроваджувати модель оцінки вартості проблемних кредитів у банку для прийняття рішення про подальшу роботу з проблемними кредитами та прогнозування їхньої частки в кредитному портфелі банку;
- розробляти адресні шляхи мінімізації кредитних ризиків для зниження втрат банку;
- активніше звертатися до запозичення зарубіжного досвіду управління проблемними кредитами.

Рис.3.2. Схема процесу управління проблемними кредитами в банку
Джерело: [10, с. 81]

Отже, «з усього вищенаведеного можна зробити висновок, що проблемні

кредити в банку не виникають несподівано, цьому передують визначені чинники, сама ж категорія проблемного кредиту вимагає проведення комплексу заходів щодо повернення кредитних коштів для усунення можливих економічних збитків банку. Система управління проблемними кредитами має підлягати регулярному моніторингу та трансформуватися відповідно до поточного стану кредитного портфеля» [10, с. 81].

Основним завданням банківської системи є створення вигідних умов для здійснення безперервного відтворювального процесу шляхом задоволення певних потреб. Щодо кредиторів проблема полягає у нездатності позичальників вчасно погашати кредити, а також у збільшенні ризику неповернення кредитних коштів, через що зростає ризик зниження ліквідності банків.

«Дієвим засобом підвищення ефективності кредитних операцій є впровадження організаційної структури кредитного процесу, що заснована на розмежуванні функцій між працівниками банків. Це суттєво вдосконалисть систему внутрішнього контролю за всіма притаманними кредитним операціям ризиками, що, своєю чергою, дасть можливість знизити їх рівень. Крім того, для подальшого виявлення нових резервів збільшення кредитування або потенційних проблем, які можуть призвести до негативних наслідків, банку необхідна якісна оцінка своєї ринкової позиції. Тому вдосконалення та підвищення якості оцінки кредитної діяльності банку вбачається одним із основних чинників диверсифікації банківської діяльності та підвищення якості кредитних операцій. Наслідком цього неминуче стане покращення структури кредитного портфеля та зменшення обсягу проблемної заборгованості» [12].

3.2. Економічне обґрунтування запропонованих заходів

Для оцінки ефективності удосконалення кредитної діяльності комерційних банків України використаємо метод екстраполяції даних. На основі показників діяльності банківської системи за останні п'ять років визначимо лінійну залежність їх динаміки (рис. 3.3, 3.4 та 3.5).

Прогноз має визначити очікувані варіанти економічного розвитку виходячи з гіпотези, що основні фактори і тенденції минулого періоду збережуться на період прогнозу або що можна обґрунтувати і врахувати напрямок їхніх змін у розглянутій перспективі. Подібна гіпотеза висувається виходячи з інертності економічних явищ і процесів.

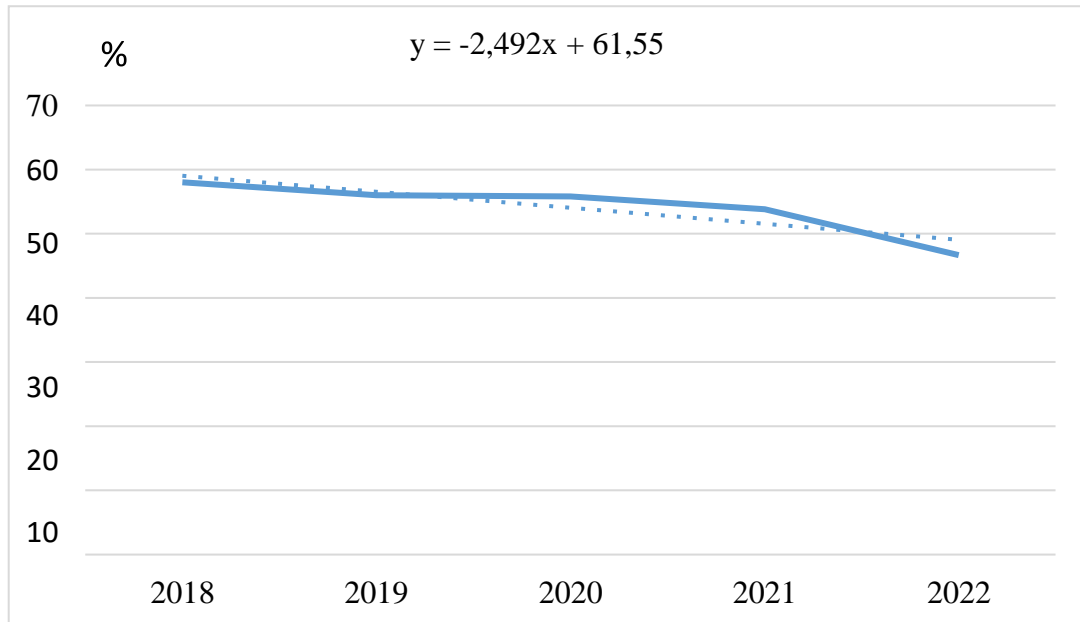

Рис. 3.3. Функція зміни частки непрацюючих кредитів банківської системи України

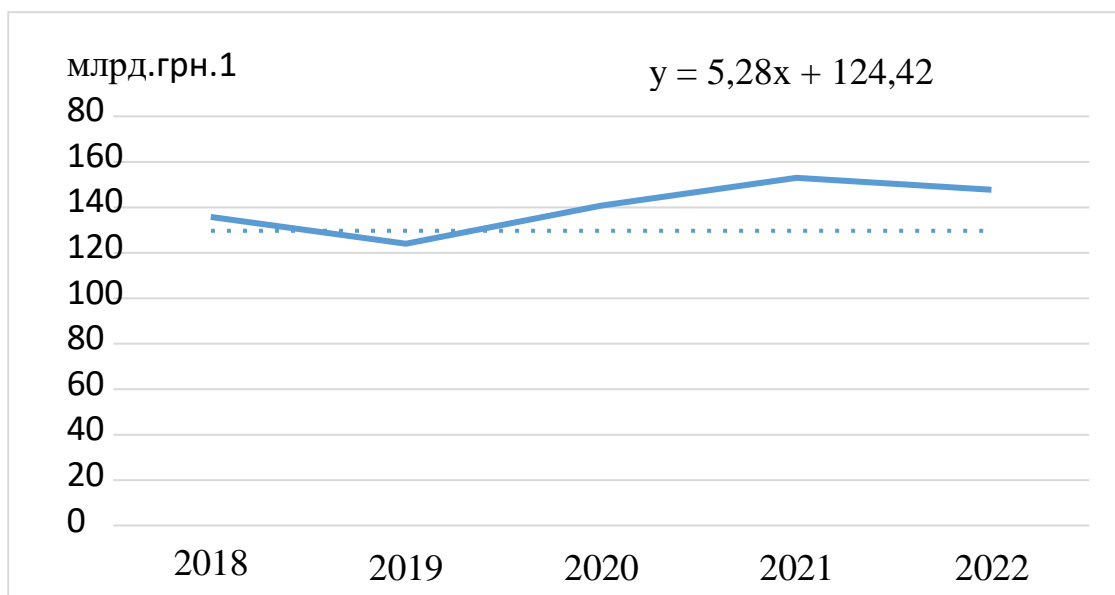
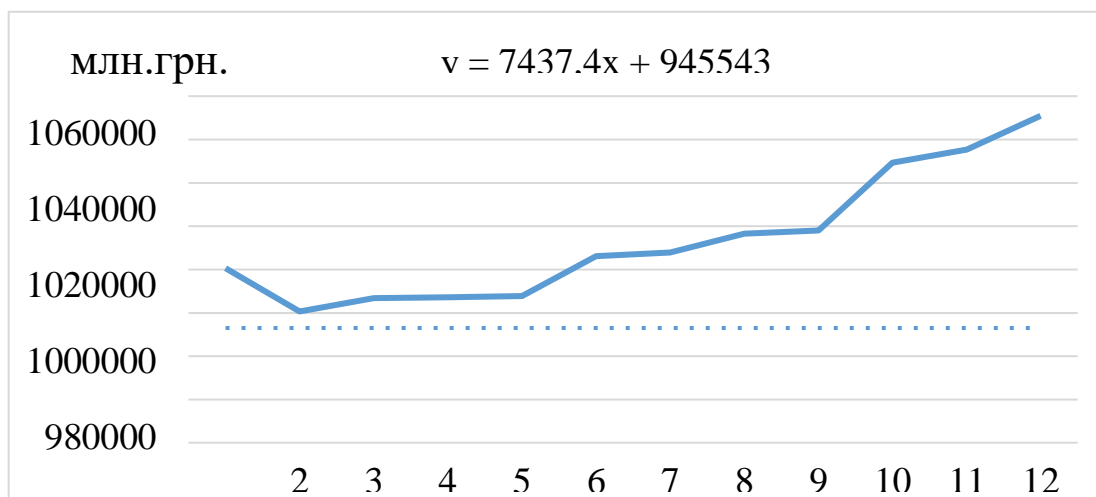

Рис. 3.4. Функція зміни процентного доходу банківської системи України

Джерело: побудовано автором за даними [35]

Українська економіка через повномасштабне російське вторгнення

скоротилася у 2022 році майже на третину. Цього року, в умовах війни, що триває, очікується відновлення національної економіки на рівні трохи більше 3 відсотків. Однак, попри таку більш-менш позитивну динаміку, багато галузей все ще перебувають у глибокому нокдауні і ледве тримаються на плаву.

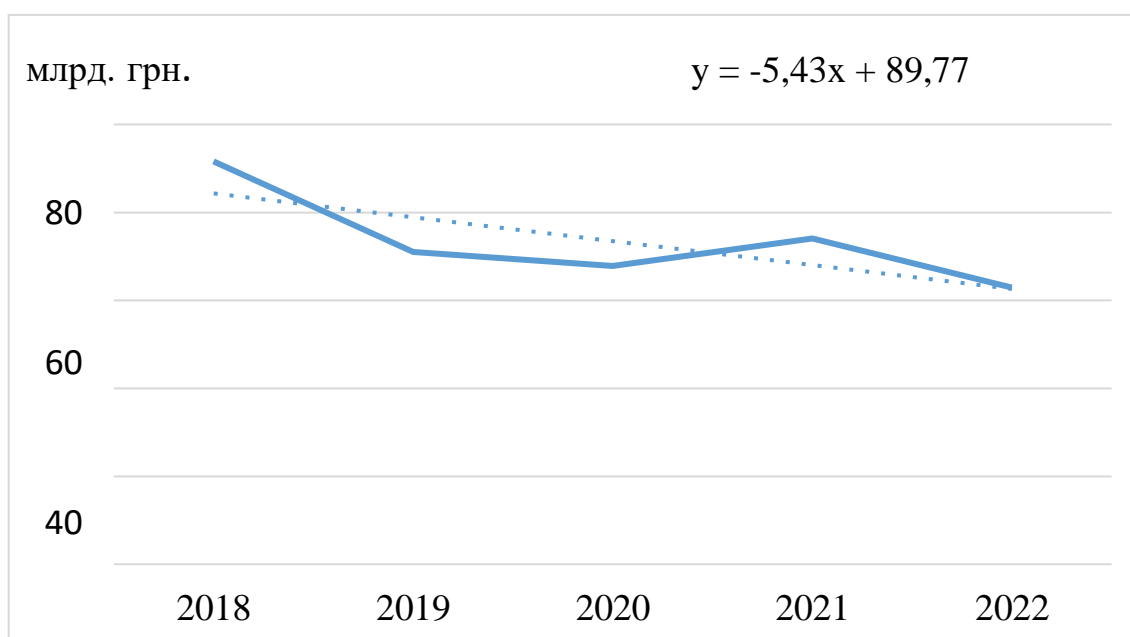

Рис. 3.5. Функція зміни процентних витрат банківської системи України
Джерело: побудовано автором за даними [35]

Для прогнозування кредитного портфелю банківської системи використаємо дані за останні 12 місяців.

Рис. 3.4. Функція зміни кредитного портфелю банківської системи України (Джерело: побудовано автором за даними [35])

Заходи щодо удосконалення кредитної діяльності комерційних банків України представлено в табл. 3.2.

Таким чином, з метою удосконалення кредитної діяльності комерційних банків України пропонується реалізувати наступні заходи:

- удосконалення управління проблемними кредитами за рахунок впровадження методики раннього виявлення сумнівних кредитів та розробки адресних шляхів мінімізації кредитних ризиків для зниження втрат банку, що дозволить зменшити частку проблемних кредитів на 2,97%;

Таблиця 3.2

Заходи удосконалення кредитної діяльності комерційних банків України

Зміст заходу	Шляхи досягнення	Очікуваний результат
Удосконалення управління проблемними кредитами	Впровадження методики раннього виявлення сумнівних кредитів. Розробляти адресні шляхи мінімізації кредитних ризиків для зниження втрат банку	Зменшення частки проблемних кредитів на 2,97%
Збільшення обсягів кредитних операцій	Розширення асортименту кредитних продуктів за картками, для корпоративного бізнесу створення кредитних програм з різними умовами, які будуть враховувати сезонність бізнесу та інші особливості.	Збільшення кредитного портфелю на 8,7%
Удосконалення управління витратами	Автоматизація бізнес-процесів, активне впровадження фінансових технологій в діяльність банків, Оптимізація кредитних процедур	Зменшення процентних витрат на 5,8%, збільшення процентних доходів на 5,7%
Збільшення прибутковості кредитної діяльності	Диференціація кредитних ставок, стимулювання позичальників до своєчасної сплати кредитів	Збільшення чистого процентного доходу на 14,3%.

- збільшення обсягів кредитних операцій за рахунок розширення асортименту кредитних продуктів за картками, для корпоративного бізнесу створення кредитних програм з різними умовами, які будуть враховувати сезонність бізнесу та інші особливості, що дозволить збільшити кредитний портфель на 8,7%;

- удосконалення управління витратами шляхом автоматизації бізнес-

процесів, активне впровадження фінансових технологій в діяльність банків, оптимізації кредитних процедур, що дозволить зменшити процентні витрати на 5,8% та збільшити процентні доходи на 5,7%;

- збільшення прибутковості кредитної діяльності за рахунок диференціації кредитних ставок, стимулювання позичальників до своєчасної сплати кредитів, що дозволить збільшити чистий процентний дохід на 14,3%.

Висновок до розділу 3

Проаналізувавши проблеми кредитування банківськими установами в Україні, ми дійшли висновку, що вітчизняній банківській системі необхідне реформування, яке буде спрямоване на підвищення доступності кредитів, зниження їх вартості, доступність кредитних ставок. Також потрібно оновити законодавчу базу щодо банківського кредитування та взяти до уваги іноземний досвід, використати певні іноземні процедури в Україні. Отже, банківська система та фінансовий сектор в Україні потребують реформ.

ВИСНОВКИ

Протягом останнього десятиліття банківська система України відчуває на собі вплив кризових явищ в різних сферах економіки. Така ситуація відображається в щорічному зменшенні діючих банків на території України.

Кількість банків в Україні зменшилась протягом 2019-2022 років на 3 од., кількість банків з іноземним капіталом зменшилась на 4 банки.

Загальний обсяг активів банківської системи України має стійку тенденцію до зростання: у 2019 р банківські активи зросли на 9,1%, а у 2022 році на 22%, слід зазначити, що зростання активів відбувається на фоні зменшення загальної кількості банків.

Незадовільні економічні умови, які характерні для української економіки, високі процентні ставки за кредитами обумовлюють щорічне зменшення кредитного портфелю банківських установ України. Темпи скорочення кредитного портфелю банківської системи у 2019 р. становила 7,6%, а у 2020 р. – 6,8%, 2022- 7,8%.

Аналіз доходів та витрат банківської системи України показує, що протягом 2018-2022 років доходи перевищували витрати та мали тенденції до зростання, але темпи їх зростання у 2020 році в порівнянні з 2019р. становили лише 2,9%, в той час як витрати банківської системи зросли в 2020 р. на 13,9%. Протягом 2018-2022 років діяльність банківської системи України була прибутковою, але обсяг чистого прибутку банків зменшився у 2022 році на 30% в порівнянні з 2019 роком. В 2022 році 75 банків із 81 діючих отримали прибуток.

Незважаючи на зменшення ділової активності та зменшення вартості фондування, банківська система за умов корона кризи, війни в 2022 році залишається високоприбутковою системою. Експерти очікують зменшення прибутковості банківської системи в наступні роки в результаті збільшення обсягів сформованих резервів.

Українська економіка через повномасштабне російське вторгнення скоротилася у 2022 році майже на третину. Цього року, в умовах війни, що триває, очікується відновлення національної економіки на рівні трохи більше 3 відсотків. Однак, попри таку більш-менш позитивну динаміку, багато галузей все ще перебувають у глибокому нокдауні і ледве тримаються на плаву.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н.Е. Кредитна політика банківських установ: стратегічні аспекти та ризики. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 956-961.
2. Бикова О. В. Оцінка ефективності кредитної політики банку. *Молодий вчений*. 2017. - № 3. С. 586-589.
3. Боднар О., Паламарчук В., Гаврилов А. Аналіз стану ринку банківських послуг України в умовах пандемії. *Modern Economics*. 2020. Вип. № 23. С. 13-19.
4. Бурлаєнко Т. І. Особливості управління кредитним портфелем банку. *Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського*. 2016. №14. С. 744–748.
5. Вовчак О.Д., Руцишин Н.М., Андрейків Т.Я. Кредит і банківська справа. К.: Знання, 2014, 361 с.
6. Волкова В.В. Підвищення якості кредитного портфеля як чинник мінімізації кредитного ризику банку. *Економіка і організація управління*. 2021. №2. С.76-85.
7. Волохов В.І. Економічна природа і зміст кредитної діяльності банку в аспекті оцінювання її ефективності. *Фінанси України*. 2009. № 8. С. 109–117.
8. Завербний А.С. Пандемія як каталізатор цифровізації банківської системи в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №2. С.5-9.
9. Золотарьова О. В. Концепція кредитної політики комерційного банку та можливості підвищення її ефективності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. Вип. 9(2). С. 108-112.
10. Золотарьова О.В., Лола І.В., Біленко Т.Є. Проблемні кредити: сутність, чинники появи в кредитному портфелі та управління. *Бізнес-навігатор*. 2019. №3. С.78-83.
11. Квасницька Р. С. Управління ризиками як елемент забезпечення

фінансової стійкості комерційного банку. *Наукова бібліотека ім. І. В. Вернадського*. 2018. № 5. URL: <http://www.nbu.gov.ua>

12. Коваленко В. В. Діагностика кредитного ризику та його вплив на кредитну активність банків України. *Фінанси України*. 2018. № 2. С. 83–98.

13. Коваленко В.В. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку. Одеса: АТЛАНТ, 2015. 217 с.

14. Колодізев О. М. Оптимізація управління кредитним обслуговуванням клієнтів банку. *Формування ринкової економіки в Україні. Збірник наукових праць*. Львів: Львівський нац-ий ун-т ім. Івана Франка, 2019. Вип. 41. С. 241 – 247.

15. Коць О.О., Ільчук П.Г., Карпів О.В. Сутність проблемних кредитів та управління ними. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. вип. 22. с. 806–810.

16. Кремень В. М., Кремень О. І., Гуляєва Л. П. Роль банківського кредитування у розвитку економіки України. *Проблеми економіки*. 2020. №3. С. 176–183.

17. Крухмаль О.В. Особливості формування кредитної політики банками України. *Ефективна економіка*. 2018. №5. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2018/75.pdf

18. Малахова О. Л. Кредитна діяльність банків як базова передумова забезпечення фінансової стійкості банківської системи України. Економічний аналіз: зб. наук. праць / *Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. Том 16. № 1. С. 275-284.*

19. Нечипоренко А.А. Економічна суть банківського кредиту та кредитних відноси. *Научный взгляд в будущее*. 2017. № 5. С.33-38.

20. Осечко Ю.І. Економічна сутність проблемних кредитів банку та їх класифікація. *Фінансовий простір*. 2016. № 1. с. 32-38.

21. Островська Н.Л. Моніторинг в системі управління кредитною

діяльністю банку: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Київ, 2014. 23 с.

22. Петрушко Я. Р. Кредитна діяльність банку та основні етапи її організації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 20(2). С. 166-170.

23. Побоча К.П., Білюк В.А., Гарник М.О. Сучасний стан банківського кредитування в Україні: проблеми та шляхи їх подолання. *Бізнес-навігатор*. 2020. №2. С.99-103.

24. Рогожнікова Н.В. Основні тенденції та особливості кредитної політики комерційних банків. *Вісник університету банківської справи Національного банку України*. 2013. № 2(17). С. 45-49.

25. Рошило В.І. Банківське кредитування в Україні: сучасний стан, проблеми та шляхи розв'язання. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 54. С.221-228.

26. Семенча І. Є. Ефективне управління кредитною діяльністю банку: системний погляд професійного менеджера. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 34. С. 291-297.

27. Сергєєва О. С. Проблеми кредитної діяльності банківської системи України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 3(08). С. 317–321.

28. Сирота А.І. Поняття «банківська операція» та «кредитна операція». *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2014. Вип. 4. Т. 2. С. 127–130.

29. Солодка О.О. Ефективність кредитної діяльності в механізмі банківського маркетингу. *Фінанси України*. 2011. № 11. С. 119–127.

30. Стороженко О.О. Кредитні операції банків на сучасному етапі економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 52-2. С.128-133.

31. Ткаченко О. Н. Кредитна політика банків України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. № 2. С. 158–165.

32. Толстошеєва А.В. Забезпечення безпеки кредитної діяльності банків:

автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Київ, 2015. 22 с.

33. Федевич Л., Ливдар М., Межирицька Я. Банківська система України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*, 2020. №21.

URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/25>

34. Юрків М. Т. Управління проблемними кредитами банків в Україні: сучасні законодавчі аспекти. *Інноваційна економіка*. 2018. № 11. С. 184–188.

35. Основні показники діяльності банків. Національний банк України.

URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>